

Utorak, 15. mart 2005.
Svedok Radomir Gojović
Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.05 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Prvo ćemo da se bavimo nerešenim pitanjima vezanih za dokazne predmete. U spis ćemo da primimo video traku i 10 video odlomaka, kao jedan dokazni predmet.

sekretar: To će da bude dokazni predmet D287. Da li će da bude pod pečatom?

SUDIJA ROBINSON: Da. A u svrhu identifikacije će da se obeleže sledeće stranice koje čekaju prevod: tabulator 1, isključujući stranice od 47 do 126.

sekretar: To će da bude dokazni predmet D288, obeleženo u svrhu identifikacije.

SUDIJA ROBINSON: Tabulator 2 se ne uvodi u spis. Uvodimo dve izjave, istražitelja Sača (Sutch) koje je ponudio tužilac i svedoka broj tri.

TUŽILAC NAJS: Hvala. Ima još jedan dokazni predmet Tužilaštva koji nije rešen. To je video-klip Si-En-En-a (CNN) koji smo emitovali tokom unakrsnog ispitivanja Bakića i ja znam da smo mi tražili da se uvede u spis, ali je gospođica Higin (Higgins) odmah skočila na noge i bila spremna da uloži argumente protiv toga. Ona danas nije

tu tako da je gospodin Kej (Kay) verovatno spreman da se time pozabavi. Međutim, ako se sećate, mi smo pustili taj snimak, ali nije bilo tona. Pošto smo pod pritiskom, ja ne predlažem da se ponovo pusti, iako sada imamo i ton, ali važno je ono što se videlo i svedok je priznao da je deo tog video snimka, u stvari, ono što je snimljeno u jednom od logora u Blacu.

SUDIJA ROBINSON: Ne znam da li je gospodin Kej spreman time da se pozabavi?

ADVOKAT KEJ: Gospođa Higans je bila ta koja je uložila prigovor, ali ja sam upoznat s tim. Sećam se da je rečeno da je jedan od snimaka iz logora Blace i taj video snimak bi bio od materijalnog značaja. To treba da se uvede u spis. Što se tiče ostalih video snimaka, nema datuma kada su oni napravljeni i da li su oni zaista snimljeni u Blacu ili da li bilo koji drugi detalj na njima ukazuje na poreklo tih snimaka. Znači, datum, mesto i sve ono što je najvažnije ne stoji, prema tome, po našem mišljenju, to nije ništa unapredilo dokaze na ovom suđenju.

SUDIJA ROBINSON: Hvala. Gospodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Svedok je osporio sve ono što je rečeno uz te snimke.

SUDIJA ROBINSON: Nisam dobio prevod. Da, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Svedok je osporio sve ono što je rečeno uz te snimke i ako gospodin Najs (Nice) želi takve snimke da uvedi, on treba uz nekog drugog svedoka da ih uvede. A ako već govorim, hteo sam da vam skrenem pažnju da u vezi sa prethodnim svedokom tabulator broj 1, dakle trake ... Naglasio sam na početku da su trake prilično duge. One su preko tri sata i ja sam samo radi ilustracije izvukao nekoliko isečaka. Ali ja tražim da se trake u celini prihvate kao dokazni predmet, jer su vam na raspolaganju i možete da

ih pogledate i jer imaju *in extenso* intervjuje koji su vođeni sa Albancima, Egipćanima i Romima.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs?

TUŽILAC NAJS: Kada je reč o poslednjem pitanju, koliko je meni poznato, trake koje su stavljene na raspolaganje pokrivaju intervjuje od 1 do 44 i od 127 do kraja tabulatora 1 i pretpostavljam da su te trake upravo u okviru vašeg naloga da se uvedu u spis i mi nemamo nikavih prigovora na to. Ako optuženi želi da kaže da ima i daljih traka, mi ulažemo prigovor na to jer ih nikada nismo videli niti su one bile predmet svedočenja. Postoji i traka koja je deo tabulatora 2 i ona je isključena vašim nalogom iz istih razloga.

SUDIJA ROBINSON: Dakle, vi kažete samo onaj deo koji je ...

TUŽILAC NAJS: Da, od 1 do 44 i od 127 do kraja tabulatora 1. To je to. Ali to jeste ono što smo dobili. Mi smo to gledali preko vikenda i to je ono što mi imamo, kao i iz tabulatora 2.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, mi ostajemo pri svom nalogu da se uvode u spis ili obeležava u svrhu identifikacije svi oni delovi traka koji pokrivaju stranice od 1 do 44 i od 127 do kraja tabulatora.

sekretar: Časni Sude, da li mogu da dam brojeve za izjave. Reč je o dve izjave. Izjava 837, to je izjava gospodina Sača i 838 je izjava svedoka broj 3.

SUDIJA ROBINSON: Mislim da je gospodin Milošević želeo nešto da kaže.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Smatram da nije prikladno prihvatati ove izjave pribavljene telefonom. Ako gospodin Najs ... To se radi o svedoku broj 3 koga imamo na trakama, ako gospodin Najs želi da bilo šta porekne od onoga što je svedok broj 3 na trakama rekao, on svedoka može da pozove da svedoči. Ovako, pribavljanje nekih izjava telefonom za koje se ne zna šta su, a drugo, a drugo, u kojima se ne osporava ništa od onoga što je rečeno na trakama, potpuno je neprikladno. On uvek može da pozove svedoka da dođe ovde i da svedoči.

SUDIJA ROBINSON: Sada govorite kao pravnik iz anglo-saksonskog sistema, gospodine Miloševiću, ali mi ovde prihvatamo dokaze iz druge ruke.

TUŽILAC NAJS: Drugi argument koji je optuženi pokrenuo u vezi sa pitanjem trake CNN iz Blaca, Pretresno veće možda želi da ima na umu one iznenadne optužbe koje su iznete na račun CNN-a, a kasnije i Bi-Bi-Si-ja (BBC), da su oni nameštali snimke, to je upravo bio razlog zašto smo mi onda potražili traku CNN-a iz tog relevantnog perioda da pokažemo šta je na toj traci i na njoj se vide stvarni dokađaji. Svedok je, donekle, to i prihvatio. Međutim, bio je problem što nismo imali ton, ali se video jasno datum i lokacija. I u svetlu toga mi smo tražili od svedoka da potvrdi da je reč o snimku sa tog mesta. I to je tako i izgledalo.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, mi moramo da pogledamo transkript da bismo se podsetili na te dokaze i kasnije ćemo reći koja je naša odluka.

TUŽILAC NAJS: U međuvremenu ja ću ponovo da preslušam tonsku traku u slučaju da ima još nešto na šta želim da vam skrenem pažnju.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Gospodine Miloševiću, možete da pozovete vašeg sledećeg svedoka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Hvala, gospodine Robinson (Robinson). Pozivam svedoka, generala Radomira Gojovića.

SUDIJA ROBINSON: Molim da svedok da svečanu izjavu.

SVEDOK GOJOVIĆ: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, cijelu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, sedite. Gospodine Miloševiću možete da počnete vaše glavno ispitivanje.

GLAVNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću, gde ste i kada rođeni?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam rođen 1. februara 1943 godine u selu Sekirača, opština Kuršumlija, Republika Srbija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Koje ste škole završili?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Posle obaveznog osmogodišnjeg školovanja, završio sam pešadijsku podoficirsku vojnu školu, gimnaziju i Pravni fakultet u Sarajevu. Magistrirao sam na Pravnom fakultetu u Beogradu na katedri za krivično pravo.

SUDIJA ROBINSON: Generale, molim vas, salušajte me. Prevodioci ne mogu da vas prate jer govorite prebrzo. Molim vas da govorite sporije.

SVEDOK GOJOVIĆ: Treba li da ponovim ovo ili ne?

SUDIJA ROBINSON: Da i to polako.

SVEDOK GOJVIĆ: Posle osmogodišnjeg školovanja, završio sam pešadijsku podoficirsku školu u Sarajevu, zatim gimnaziju u Sarajevu i Pravni fakultet u Sarajevu. Magistrirao sam na Pravnom fakultetu u Beogradu na katedri za krivično pravo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, recite, ukratko, gde ste sve radili i na kojim položajima ste bili i koja ste zvanja i činove imali?

SVEDOK GOJVIĆ – ODGOVOR: Posle završene škole, ostao sam u Školskom centru u Sarajevu i tu sam bio pet godina komandir pito-maćkog odelenja i voda. Zatim sam prešao u jednu drugu jedinicu, ali isto u Školskom centru. Bio sam komandir voda minobacača 82 milimetra jedno dve i po godine. Zatim sam bio komandir voda bestrzajnih topova, takođe 82 milimetra. U međuvremenu sam završio Pravni fakultet i prešao sam u pravnu službu. Prešao sam u Vojni sud u Sarajevu. Nakon pripravničkog staža i položenog pravosudnog ispita, bio sam zamenik Vojnog tužioca u Sarajevu četiri godine, zatim sam bio istražni sudija u Vojnom sudu u Sarajevu četiri godine. Toliko su mandati tada trajali. Zatim sam bio pet godina zamenik Vojnog pravobranica u Sarajevu i ujedno sekretar Vojnog disciplinskog suda komande Sedme armije. Nakon toga vratio sam se ponovo u sud i bio predsednik krivičnog veća tri godine i zamenik predsednika suda u Sarajevu. Zatim sam bio zamenik Vojnog tužioca u Sarajevu i Vojni tužilac u Sarajevu, do juna 1992. godine. Zatim sam prešao u Beograd i bio sam zamenik Vrhovnog vojnog tužioca nepune dve godine, godinu i po, a potom predsednik Vojnog suda u Beogradu, pet godina, od januara 1994. godine do 16. juna 1999. godine, kada sam postavljen na dužnost načelnika Pravne uprave u Generalštabu Vojske Jugoslavije i zatim načelnik Pravne uprave Ministarstva odbrane, do 30. marta 2001. godine, kada sam nakon 40 godina službe penzionisan. Činove sam imao redovno. Kao pito-mac, od početnog čina, od razvodnika, desetara, vodnika, vodnika prve klase ... Kad sam završio Pravni fakultet onda sam proizveden u čin poručnika. Od tog čina pa nadalje u oficirskim činovima napredovao sam redovno, s tim što se za čin majora polagao ispit sve iz

vojnih predmeta. Taj ispit sam položio uspešno i dobio čin majora. Za ostale se činove nije polagao ispit.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, generale.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo jedno preciziranje malo, generale. Vi ste, pošto ste završili Pravni fakultet, kao aktivno vojno lice, onda, prevedeni u Pravnu službu JNA u to vreme.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kad ste vi počeli svoj rad u Pravnoj službi? Znači, prevedeni ste iz trupe iz ... U Pravnu službu. Kad je to bilo?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Od 13. oktobra 1971. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači imate neprekinut staž od 13. oktobra 1971. godine do 2001. godine, sve vreme na funkcijama raznim sudskim, tužilačkim i pravne službe?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, generale. Jedno kratko pitanje koje se ne tiče trenutno vaše aktivnosti. Kakav je bio nacionalni sastav pripadnika JNA?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Nacionalni sastav pripadnika JNA, kada se tiče vojničkog sastava, bio je proporcionalan nacionalnom sastavu vojno sposobnih regruta koji su dolazili na odsluženje vojnog roka. A kada je reč o starešinskom sastavu, onda je to, opet, zavisilo od broja ljudi koji su se opredelili za vojnu službu, jer je to opredeljenje bilo na konkursu dobrovoljno, ali je taj nacionalni sastav na najvišim nivoima komandovanja bio skoro ujednačen ili približno ujednačen, što je bilo neproporcionalno u odnosu na najbrojnije nacije. A na nižim nivoima to je bilo, po mogućnosti, gde je god moguće bilo, proporcionalno. Konkretno u Pravnoj službi taj odnos skoro da je bio proporcionalan. Govorim za sarajevski sud i tužilašt-

vo, kada je reč o Pravnoj službi, a kada je reč o ostalim jedinicama vojske, to je, otprilike, tako bilo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, generale. Mi nemamo neke detaljnije podatke o nacionalnom sastavu starešinskog kadra, ali imamo jedan pregled. On se nalazi u tabulatoru 1. Izvinjavam se, meni je ovde nešto ... Neki problem sa učvršćivačem ... U tabulatoru 1 ... Molim vas da pogledate tabulator 1. Možete da ga stavite na grafoskop, a fotokopija je kod mene prilično mutna. Ako vi imate svoj primerak koji je čist, biću vam zahvalan ako taj ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja imam, ako dozvoljava Pretresno veće da to izvadim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naglasio sam generale da je ...

SUDIJA ROBINSON: Da, možete da koristite vašu kopiju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naglasio sam da sada ovde nemamo podatke koji se tiču dužeg perioda vremena ali ovo je pregled nacionalne strukture JNA i odliv kadra tokom 1992. godine. Dakle, tokom te godine kada je došlo i do formalnog otcepljenja Slovenije, Hrvatske, zatim Bosne i Hercegovine. Molim vas da stavite na grafoskop taj ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ja ću ovde pogledati ovaj deo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, evo ovde ga imamo. Engleska kopija je čista. Nema potrebe da stavljate na grafoskop onda ovu ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ovde imamo ... Ovo je pregled nacionalne strukture JNA krajem 1991. godiene. Već do tada jedan deo je napustio, ali manji deo, tako da imamo pod brojem 1, ovamo, naime, u rubrici "Crnogorci" ... Tada je bio broj lica, dakle, to je sve starešinski sastav, 1.975 ili 5.46 posto; Hrvata je bilo 2.678 ili 7.41 posto; Makedonaca 2.915 ili 8.07 posto; Muslimana 2.079 ili 5.75 posto; Slovenaca 396 ili 1.10 posto; Srba je bilo 21.338, odnosno 59.04 posto; Albanaca 472 ili 1.31 posto; Jugosloveni 3.386 ili 9.37

postu i ostali, to su ostale nacionalne manjine, 902 ili 2.50 posto.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, samo momenat. Izvinite što vas prekidam. Ovde je reč isključivo o starešinskom kadru?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Isključivo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ovde nisu vojnici?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ne, ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... I regruti, već isključivo starešinski kadar, odnosno aktivna vojna lica.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da. Oficiri i podoficiri.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala vam. Dakle, ovo je 31. decembar 1991. godine ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: 1991. godine, jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači, kada je već došlo do ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa najveći deo Slovenaca je već napustio bio ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... odliva.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: ... I jedan deo Hrvata, dok ostalih je to bilo znatno manje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A onda imamo ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa imamo rubriku ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... 1992. godina.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste. Ovde je dat podatak koliko je napustilo u toku 1992. godine. Dakle, Crnogoraca 295 ili 2.6 posto; Hrvata 1.517 ili 12.64 posto; zatim Makedonaca 2.190 ili 18.25 posto, Muslimana 1.363 ili 11.36 posto, Slovenaca 211 ili 1.76 posto. Srba 4.771 ili 39.75 posto; Albanci 319 ili 2.66 posto;

Jugosloveni 1.116 ili 9.30 posto, ostali 220 ili 1.83 posto.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: I ovde imamo ovu poslednju rubriku koliko je taj broj. Da li je ostao, ovaj ... Kraj 1991. godine

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da i onda se vidi struktura.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Hvala. Hvala vam, generale. Molim da se ovaj tabulator 1 uvede u dokazne predmete, gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Uvrštava se u spis.

sekretar: Mogu li dam broj celoj fascikli?

SUDIJA ROBINSON: Da. Dajte broj celoj fascikli.

sekretar: D289.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, vi ste ceo svoj radni vek proveli u vojsci.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je u funkcionisanju JNA uopšte bilo bitno ko je koje nacionalnosti?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: To nije bilo uopšte bitno ko je koje nacionalnosti i, zaista, to se pitanje nikad nije postavljalo, osim što se u politici vodilo računa o najvećim vojnim dužnostima da bude približno jednak broj svih nacionalnih struktura. A, inače, na nižim nivoima to se uopšte nije ni primećivalo i nije imalo nikavog značaja. Važan je bio rad i kvalitet rada.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li se može reći da je i po

svom sastavu i zadacima JNA bila, u pravom smislu, jugoslovenska institucija?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa Jugoslovenska narodna armija, sam naziv joj kazuje da je bila jugoslovenska i da je bila narodna i zaista je bila jugoslovenska institucija. Ona je na tim osnovama i nastala u toku Narodnooslobodilačkog rata, na tim osnovama se razvijala i jačala i na tim osnovama je funkcionisala sve dok nije došlo do zaoštavanja krize u bivšoj SFRJ.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Sad kad dolazimo na to zaoštavanje krize u bivšoj SFRJ, recite kako su ove snage koje su se u Sloveniji i Hrvatskoj, pa, kasnije i u nekim drugim delovima Jugoslavije zalagale za secesiju, kako su gledale na JNA i kako su se odnosile prema njoj?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa, dolaskom tih separatističkih snaga na političku scenu, najpre je prema Jugoslovenskoj narodnoj armiji počela neosnovana kampanja u negativnom smislu, na propagandnom planu. Uglavnom se ukazivalo da je armija nepotrebna, da je samo potrošač velikih budžetskih sredstava i da ona nije u interesu svih naroda. Dakle, to je bilo prvo na tom planu, propagandnom, a zatim su počeli ... Dakle, to je dalo nekog rezultata: počeli su razni ekscesi na javnim mestima, provokacije, najpre prema vojnicima iz drugih republika, pošto su vojnički sastavi bili mešoviti u svim republikama, daklen na javnim mestima, utakmicama, u kafanama. Zatim se prešlo čak i na starešine, tako da je bilo na javnim mestima provociranja, omalovažavanja, tako da je jedna od mera bila, da to ne bi ljudi bili izlagani neptijatnostima, doneta naredba da se na posao i s posla ide u civilnom odelu. Do tada se išlo u uniformi. To je bilo po pravilu službe Jugoslovenske narodne armije i to je bila, jedna, ovako, mera koju su pripadnici vojske vrlo teško prihvatili, da ne bi, eto, na javnom mestu bili izloženi tim provokacijama. Posle toga su usledile druge mere, javne, na opštem planu. Najpre uskraćivanje upućivanja regruta na odsluženje vojnog roka u JNA, tako da se nije mogao obezbediti redovan ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala generale.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Generale, gde vas je zatekao početak jugoslovenske krize koju ste počeli sad da opisujete, odnosno, gde su vas zatekli prvi krupni problemi sa kojima se suočila Jugoslovenska narodna armija kao zajednička jugoslovenska vojska?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam tada bio u Sarajevu, kao što sam rekao. Bio sam vojni tužilac u Sarajevu, tako da su mi svi ti problemi i ekscesi bili poznati, jer su stizale prijave kod mene kao vojnog tužioca u vezi s tim, kad su u pitanju napadi na JNA.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A gde ste bili neposredno pre i za vreme izbijanja rata u Bosni i Hercegovini?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Bio sam u Sarajevu. U kasarni ... Sedište suda i tužilaštva je bilo u kasarni "Viktor Bubanj".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li biste mogli da, sasvim kratko, kažete nešto o iskustvima iz kasarne "Viktor Bubanj"? Govorim samo o vremenu kada su počeli ekscesi pa dok niste napustili Sarajevo. Pokušajte da utvrdite, otprilike, koje je to vreme. Ako možete da kažete datume i kakvo je vaše iskustvo? A pre toga vas molim da objasnite: kasarna "Viktor Bubanj", je li ona bila sedište pravosudnih organa vojske?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste. Tu je bilo sedište Vojnog suda i vojnog tužilaštva. U kasarni bio je i pritvor, istražni. Tu je, pored, u jednom objektu bio Kartografski zavod, dakle izrada vojnih karata i jedan manji deo objekta bio je smešten za jednu jedinicu vojne policije koja je delimično opsluživala pravosudne organe, a delimično služila za obezbeđenje komande.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, kasarna "Viktor Bubanj" bila je, u svakom slučaju, sedište neborbenih jedinica, ako se izuzme ova jedinica vojne policije koja je služila za obezbeđenje suda, zatvora i Kartografskog zavoda, dakle, institucija JNA.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da. Pa i ja ... Da vam ... Ta iskustva

... Ima daleko pre tog samog dejstva na kasarnu, ja bih hteo, ako dozvolite, jedan deo koji je vrlo ilustrativan koji ... Prvi sukobi i provokacije su počele znatno ranije. To je bilo u reonu Mostara, na putu Lištica-Mostar. Išao je jedan vojni transport, naime, jedno vučno vozilo. Prevozilo je neko pokvareno oklopno vozilo ili tenk i to vozilo je pratila patrola policije, dakle, civilne policije iz Mostara. Išla je na čelu. I kad su došli u jedan zasek između dve stene, policija je odmakla dalje. To je bila uzbrdica, a onda je put zaprečen kamenjem i tu je to vozilo stalo. Izašao je starešina tog vozila, Čeh Vojo, Slovak ili Mađar, nisam siguran i u tom momentu na njega je otvorena vatra i on je ubijen. Iza toga je jedan desetar koji je takođe bio sa njim, otvorio vatru u pravcu odakle je bio napad. Taj napad se razbežao i na licu mesta nađen je ubijen tom prilikom Ludvig Pavlović koji je pre toga izdržavao kaznu od 20 godina zatvora, jer je bio u sastavu ubačene grupe terorističke 1971. godine na području Bosne i Hercegovine i ta je grupa suđena. Oni koji su pohvatani osuđeni su tada na smrt i izvršena je smrtna kazna, a nad njim nije mogla zato što tada nije imao 21. godinu, pa mu je zamenjena na 20 godina. Izdržao je tu kaznu i pušten je sa izdržavanja kazne godinu dana pre ovih događaja i prvi incident sa smrtnim ishodom bio je, dakle, na tom području kod Mostara u kome je učestvovao taj Ludvig Pavlović, koji je, nakon, dakle, od 19 godina provedenih u zatvoru, ovaj, odmah se uključio u ta dejstva ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, da li su ovi incidenti, napad na kasarnu i drugi, predmet navoda optužnice?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Kao što znate ...

SUDIJA ROBINSON: Da li su to dokazi kojima vi odgovarate na neki od navoda optužnice? Ako nisu, onda ne želimo da slušamo o tome. Pređite na neku relevantnu temu, za optužbe sadržane u optužnici.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, sama suština onoga što piše u ovome što vi nazivate "optužnica" je kako je postojao

nekakv udruženi zločinački poduhvat, da se u slučaju, eto, Bosne i Hercegovine, na kojoj smo trenutno, Muslimani isteraju, postavlja se pitanje o kakvom se udruženom zločinačkom poduhvatu radi ako je reč o ponašanju, upravo, druge strane, a ne one koja se optužuje za taj poduhvat. Ko može da planira? Govori se, dakle, na mnogo mesta o nekakvom planu koji je postojao. Ko može da planira u JNA ili u Jugoslaviji ili u Srbiji napade na JNA? Ovo, na primer, što je general Gojović sad ispričao bilo je jedno veliko iznenađenje i za njega i za druge starešina, a i za jugoslovensku javnost, da neko u sred mira napadne jedan transport i to neborbeni transport JNA, da nastoji da pobije vojnike. Dakle, mislim da je i te kako relevantno kako su počeli, kako su eskalirali ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, znači, ovo je neka vrsta dokaza o kontekstu događaja koji će da nas dovedu do nečega što je konkretno vezano za navode optužnice?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Svakako.

SUDIJA ROBINSON: Dobro. U redu, jer želim da bude sasvim jasno da nećemo da slušamo niti prihvatimo dokaze koji nisu vezani za optužnicu. Nećemo da slušamo dokaze samo zato jer su dokazi. Oni moraju da budu vezani za navode optužnice. Ako je kasarna bila napadnuta i Srbi su odgovorili i onda je u tom odgovoru bilo mrtvih Srba ili mrtvih Muslimana i to je onda sadržano u optužnici, onda je to, naravno, relevantno. Ali ako nije, onda ćete morati da se potrudite da utvrdite relevantnost, kao i sada. Sada ću to da vam dozvolim, nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Robinson. Generale, koliko ste dugo bili blokirani u kasarni "Viktor Bubanj"?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: U kasarni "Viktor Bubanj" bili smo u blokadi, u potpunoj blokadi negde oko mesec i po dana, a pre toga su bile kontrole, osmatranja i evidencije ko ulazi, ko izlazi u kasarnu, dakle, punih dva meseca, a mesec i po dana je bila potpuna

blokada, kada je ukinuta i struja i voda, tako da smo bili, po tom, pitanju izolovani.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kažite, generale, da li je vojska, kad kažem "vojska", mislim na vojsku u najširem smislu, ne mislim, dakle, na vašu tu ustanovu, na vaš sud ili vašu jedinicu vojne policije koja obezbeđuje sud i zatvor, nego, uopšte, vojska na području Sarajeva učinila bilo kakav incident koji je mogao da bude povod za ovu blokadu kasarne?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Vojska Jugoslovenske narodne armije tada uopšte nije napravila nijedan provokativan istup ili da je iscenirala, nego, naprotiv, sa suprotne strane bila ... Učinila je sve, što će se kasnije videti i pretrpila je velike gubitke upravo zbog toga, dakle, gubitke i kod vojnika i kod starešina, upravo zbog toga da joj se ne bi pripisalo da ona čini provokacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je pucano na kasarnu "Viktor Bubanj" ili u blizini kasarne "Viktor Bubanj", u vreme dok ste vi, dakle, bili u blokadi?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Dakle, blokada je bila, radi se o aprilu i maju mesecu 1992. godine. Da to preciziramo vreme. U početku su bile samo kontrole i osmatranja, zatim su zaprečeni svi izlazi. Dakle, jedan je bio izlaz i ulaz u kasarnu. On je zaprečen gradskim, autobusima za gradski prevoz i teretnim kamionima i poklopljeno je sa osmatranjem i vatrom. I u početku su bile provokacije u smislu da čim počne da pada mrak, još nije, nego onaj prvi suton, kako bi kod nas rekli, onda su počeli da otvaraju vatru iz pešadijskog naoružanja i to obeležavajuće zrno, svetleće i gađali su preko kasarne na suprotnu stranu gde je naselje. Inače, kasarne je, taj objekat je na jednom malom uzvišenju, okolo su, s gornje strane, to je Mojmiłovo brdo, su privatne kuće, više neplanski građene, a okolo je urbanizovani deo naselja Otoka i Aneks ... Se tako zove. I oni su gađali stalno tom svetlećom municijom. Mi smo se čudili zašto to rade. Onako, imali smo dosta, zaista ... Ja sam lično imao dilemu. I onda sam pitao tog komandanta, te jedinice vojne policije, bio je

kapetan, šta on misli "Pa", kaže "ne znam. Hoće da nas isprovociraju i da mi otvorimo vatru". I to je bilo sve dok ja jednom na tranzistoru nisam slušao vesti, to je bilo negdje oko, pardon, 19.00. Tada se javlja jedan reporter, novinar, tako se predstavio. Ja sam mu, čak, negde bio evidentirao ime, muslimansko ime i prezime je imao, da se nalazi kod vodovoda i sad odatle osmatra da iz kasarne "Viktor Bubanj" jedinice Jugoslovenske narodne armije, zločinačke, besomučno tuku grad i okolna naselja. I tada mi je bilo jasno zbog čega ovi gađaju stalno preko zgrade, a ne u zgradu. Dakle, gađali su na naseljena mesta svetlećom municijom koja se vidi. To su ljudi još tu. Neko je u šetnji, neko je ušao u kuću i da to vidi jer vizuelno uvek se može pogrešna predstava dojmiti, da se gađa iz kasarne. Pored te svetleće municije, koristili su i male minobacače, to su 60 milimetra, koje su postavljali u dvorišta okolnih zgrada i odatle su otvarali vatru prema centru grada. To je jedno naselje, zove se Hrasno. Tu se nalazi škola internatskog tipa za hendikepiranu decu. I gađali su prema toj školi. I ovaj reporter prenosi: "E sad" kaže "iz minobacača i artiljerijskih oruđa dejstvuju po toj školi gde su deca smeštena" i, znate, to izaziva veoma efekat emotivni kod građana. Onda se javljaju građani. Dakle to je onaj simultani ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala, generale. Želim da vam kažem da bih želeo da odgovarate kratko i sažeto. A vi, gospodine Miloševiću, morate da postavite konkretna pitanja na koja može kratko da se odgovori. Na taj će način će Pretresno veće bolje i lakše da razume dokaze.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: U redu, gospodine Robinson. Gospodine Robinson, u nekoliko navrata je ovde uzeta, kao dokazni predmet, mapa Sarajeva, pa mislim da ćete dozvoliti ako stavimo mapu Sarajeva na grafoskop, da pokaže general, jer ovo je jako važno. U kasarni "Viktor Bubanj" nema borbenih jedinica. Dakle, on je to objasnio. Sa brda Mojnilo ili iz podnožja brda Mojnilo, s jedne strane kasarne, muslimanske paravojne formacije gađaju preko kasarne na civilne objekte i javljaju preko radija kako iz kasarne

“Viktor Bubanj” vojska besomučno tuče po civilnim objektima. To je ono šta je on ispričao. Mislim da je dobro da pokaže na karti kako to izgleda. Karta Sarajeva je dokazni predmet u nekoliko navrata. Mislim da nije bilo potrebe da je posebno uvodimo, već samo da je upotrebi da pokaže na karti. Da li je to moguće?

SUDIJA ROBINSON: Dobro. Pokažite to. Imajte na umu da sam vas ja pitao da li je napad na tu kasarnu vezan za neki od navoda optužnice i vi do sada niste bili u stanju da pokažete taj deo optužnice. Dali ste jedan veoma uopšteni odgovor. To ne pomaže vašoj odbrani.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Robinson, u optužnici se mnogo govori o tome kako su srpske snage, tako se nazivaju, a i vi ... JNA ... Maločas kažete “Srbi”, iako je JNA, malopre ste videli dokazni predmet kako je sastavljena, kako su srpske snage vršile nekakve zločine prema civilnom stanovništvu i toga koliko god hoćete ima u optužnici. Prema tome, to uopšte nije sporno. Možete li da pokažete, generale?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ovde je vrlo snimak nejasan i ne vidi se ovde skoro ništa. Doduše, ja imam slabije naočare za ovo. Da. Evo, ovde je ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Morate, morate da pokažete ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ovde je kasarna “Viktor Bubanj”
....

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne, ne ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: ... evo je ovde ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Molim?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Morate da pokažete na grafoskopu, ne na ekranu.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: A to. Onda mi je to bilo lakše.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Evo vidite tu.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Evo ovde je kasarna "Viktor Bubanj", ovo je kasarna "Viktor Bubanj", ovde, prazan, ovaj, kvadratić. Ovde ispod je naselje Otoka. Tu su neboderi visoki oko 20 spratova i oni nadvišavaju, ovi najgornji delovi, ove objekte kasarne. Ovo iznad je ta Mojmilova kosa. Neko ga zove Mojmilovo brdo, mada je ono dosta naseljeno ovde. Vodovod je ovamo, ovo gde piše Novi Grad. Tu je vodovod. To je gradski vodovod. On je izdignut. Tu se voda pumpa i onda prirodnim padom ide. Dakle, odavde se reporter javlja, tako se predstavio. A dejstva preko kasarne idu iz ovog dela prema Otoci, preko zgrada i iz ovog dela prema ovom naselju ovde, Aneks. Minobacači su bili ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala, generale. Gospodine Najs, da li je napad na kasarnu "Viktor Bubanj" spomenut bilo gde u optužnici?

TUŽILAC NAJS: Ne, to se ne nalazi u optužnici.

SUDIJA ROBINSON: Više nećemo da slušamo iskaz o tom incidentu. Pređite na drugu temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Mislim da je ovo formalno postavljanje, gospodine Robinson, krajnje nekorektno. Evo, na primer tačke od 4 do 7, strana 14 srpskog prevoda optužnice, ja ću potražiti i druge, nije uopšte problem ...

SUDIJA ROBINSON: Koja strana?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: 14 u srpskom prevodu. Ja je imam na srpskom. Reč je o Bosni i Hercegovini. Kaže: "Od 1. marta 1992. godine ili približno od tog datuma, pa do 31. decembra 1995. godine Slobodan Milošević delujući sam ili u dogovoru s drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, planirao je, podsticao, nare-

dio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje istrebljenja, ubistva i hotimično lišavanje života, pre svega, bosanskih Muslimana i tako dalje”, pa se onda nabraja, naravno i Sarajevo je među tim gradovima, mislim u ovim ... Vi imate milion i jednu besmislicu ovde u ovome što vi nazivate optužnicom i sad mi kažete da nešto nije relevantno, a reč je upravo o svedočenju generala Gojovića koji je bio prisutan u kasarni “Viktor Bubanj”, koji gleda kako muslimanske snage tuku svoje sopstvene civilne objekte i optužuju ovo što vi mene ovde optužujete.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, ja sam već doneo odluku. Niste me uverili da je ovo relevantno. Paragraf koji ste vi citirali nije relevantan za to. Pređite na sledeću temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, gospodine Robinson, ja onda ...

SUDIJA ROBINSON: Moram to jasno da vam kažem gospodine Miloševiću. Dokazi o patnjama Srba mogu da budu relevantni ako, kao što sam vam ranije rekao, je ta kasarna napadnuta, Srbi su odgovorili na napad i u tom odgovoru bilo poginulih Srba. I ako je to onda navod u optužnici, onda je to vaš odgovor na navod u optužnici. Ali ako vi, jednostavno, izvodite dokaze o tome da je bilo nasilja protiv Srba, a da ti incidenti nisu spomenuti u optužnici, to ne ispunjava uslove relevantnosti. Ukoliko u optužnici postoji paragraf koji se odnosi na ovaj incident, onda mi ga pokažite. Ali mi ga vi niste pokazali. Gospodin Najs je rekao da takvog paragrafa nema, ali ja još uvek pokušavam da ustanovim da li takav paragraf u optužnici postoji. Ako on postoji, mi ćemo da ga pogledamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo da jednu stvar raščistimo. Gospodine Robinson, ovde se ne radi o dokazivanju o patnjama Srba. General Gojović u ovom konkretnom odgovoru na pitanje svedoči kako su muslimanske snage gađale civilne delove Sarajeva, a ti zločini pripisivani JNA. Dakle, ne radi se o patnjama Srba, već ukupnog civilnog stanovništva koje su muslimanske snage pripisivale njegovoj kasarni

u kojoj je on bio. Pa ispada da je vojni sud pucao ili vojno tužilaštvo pucalo na, na okolne zgrade. To je bila propaganda, anti-srpska propaganda, odnosno tada anti-jugoslovenska i anti-JNA propaganda. A reč je o zločinu o kome on svedoči gde nije reč o patnjama Srba, nego o patnjama civilnog stanovništva. Govori o tome kako su pucale muslimanske snage na solitere.

SUDIJA ROBINSON: Dobro gospodine Miloševiću. To ste trebali ranije da objasnite. Znači, vi tvrdite da ono što je u optužnici pripisano Srbima da se to, zapravo, mora pripisati Muslimanima. To je onda nešto drugo. Dobro, u kom je to delu optužnice? 37?

SUDIJA KVON: Gospodine Najs, da li možete da nam pomognete? Jedina preostala tačka optužnice u vezi sa Sarajevom je granatiranje Markala, je li tako?

SUDIJA BONOMI: Gospodine Najs, gospodin Milošević nam skreće pažnju na stranu 30 bosanske optužnice, tačka 47: Istrebljenje, ubistvo i namerno oduzimanje života i tu se u dva dela pominje Sarajevo, a posebno deo koji je u zgradama. Mislim da optuženi sugerise da su napadi, koji su pripisani JNA, u stvari napadi koji su izveli drugi i nema sumnje da je to njegova vrsta odbrane. Ali, koliko ja shvatam, svedok govori samo o svetlećim mecima. Do sada nije govorio ni o kavom stvarnom napadu na Muslimane koje je bilo ko izveo. To je, u stvari, bio pokušaj da se predstavi štampi da je JNA izvela napad, a, u stvari, ono što je korišćeno su bili svetleći meci, kako bi se isceni-ralo kao da je reč o napadu.

TUŽILAC NAJS: Da li mogu da pozovem optuženog i one koji mu asistiraju preko Pretresnog veća da, znam da optuženi nije zaitneresovan za sudske procedure, ali mislim da bi njemu i njegovom pomoćnicima bilo od pomoći da pogledaju dokument u elektronskom obliku, koji smo mi dali na kraju izvođenja svojih dokaza i u kom se rezimira, paragraf po paragraf, svaka optužba, uključujući i kontekst za dve optužnice i dokaze na koje se oslanja Tužilaštvo. Taj

materijal može da se pretraži elektronskim putem, tako da ako optuženi želi da tvrdi da je nešto u vezi sa kasarnom "Viktor Bubanj" relevantno, on i njegovi pomoćnici imaju vrlo jednostavan način da nađu šta je rečeno u vezi s tim.

SUDIJA ROBINSON: Da li vi, onda, hoćete da kažete da se Tužilaštvo možda nije oslanjalo na to?

TUŽILAC NAJS: Ja samo hoću da kažem da on može da vidi u kojoj meri se uopšte pominjala kasarna "Viktor Bubanj". On i njegovi saradnici mogu da odvoje deo vremena da pogledaju taj dokument koji smo obezbedili putem sistema koje je Sud stavio na raspolaganje i koji može elektronskim putem da se pretraži i omogućiti mu da se u svom izvođenju dokaza fokusira na to. Mi ne možemo unapred da kažemo da je nešto relevantno ili nerelevantno zato što mi ne znamo o čemu će svedok da svedoči dok "ne otvori usta". Zbog toga ja podstičem optuženog i njegov tim, iako on nije zainteresovan za ono što ja kažem, ali bih želeo da usmerim njegovu pažnju na to, mada, ponekad, to izgleda kao da idete glavom kroz zid, ali ja se, zaista, trudim da učinim sve što mogu da mu pomognem.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, u buduće kada dovodite svedoke koji će da svedoče o činjenicama, moram da vas zamolim da pre nego što oni svedoče, da nas usmerite na tačke optužnice na koje će iskaz da se odnosi. Uz mnogo pomoći sa strane, uspeli smo da identifikujemo paragraf 36 u kome se pominje Sarajevo-Novigrad, a u svetlu onoga što se u optužnici pripisuje JNA za šta ste vi na adekvatan način izvodili dokaze o pripisivanju toga Muslimanima, zato ćemo da dozvolimo da nastavite sa svojim ispitivanjem, mada ne znam koliko ćete da uspete da dobijete od ovog svedoka u vezi s tim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson ...

prevodilac: Mikrofon, molim. Mikrofon za gospodina Miloševića.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Uključen mi je mikrofon. Gospodine Robinson, glavna svrha dovođenja ovog svedoka je Kosovo. Međutim, svedok je bio na službi u Sarajevu. Ja ne mogu da ga dva puta pozivam. Bio je prisutan tamo. Mislim da ovo što gospodin Najs pokušava da kaže je jedna vulgarizacija koja vređa inteligenciju svakog prosečnog čoveka. Nije reč o tome da li piše negde kasarna "Viktor Bubanj". Gospodin Gojović se mogao nalaziti na bilo kojem mestu drugom. Dakle, gospodin Gojović ne svedoči o kasarni "Viktor Bubanj". On se mogao nalaziti i na nekom drugom mestu. On svedoči o tome da je lično video kako se sa brda Mojnilo gađa na civilne objekte na drugoj strani i na radiju istovremeno slušao kako se objašnjava da, upravo sa mesta gde se on nalazi, njegov sud, znači iz kasarne "Viktor Bubanj", pucaju Srbi ili JNA po ...

SUDIJA ROBINSON: Zaustavio sam vas, gospodine Miloševiću. Već sam objasnio pod kojim okolnostima vam se dozvoljava da nastavite sa glavnim ispitivanjem. Gledam rezime po pravilu 65ter koji smo mi dozvolili. Dozvolili smo taj rezime po pravilu 65ter. Tu se uopšte ne spominje Sarajevo i ja ću u buduće da insistiram da kada dovodite svedoka o činjenicama da nam kažete na koje tačke ili paragrafe optužnice se odnosi svedočenje tog svedoka. Molim vas, nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson ...

SUDIJA ROBINSON: Ne želim više nikakav odgovor od vas. Molim vas, nastavite. Ako ne želite da nastavite ispitivanje, možemo da zaustavimo glavno ispitivanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne želim da vam dajem odgovor. Ja tražim objašnjenje. Budite ljubazni, s obzirom na vašu stručnost, dajte mi objašnjenje. A evo šta je moje pitanje vama: ovde piše, u tački 5, na strani 2, a to možete da nađete i u drugim ovim optužnicama ...

SUDIJA ROBINSON: Tačka 5, strana 2, čega?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Bosanske, bosanske optužnice. Pogledajte, molim vas, šta kaže: "Kad u ovoj optužnici koristi reč "počiniti", tužilac nema nameru da sugeriše da je optuženi fizički počinio ijedan od zločina za koje se tereti kao lično odgovoran. Reč "počiniti" se u ovoj optužnici odnosi na učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu u svojstvu saizvršioca". A onda tačka 6, kaže: "Slobodan Milošević je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu kako je navedeno u daljem tekstu. Svrha tog poduhvata bilo je prisilno i trajno uklanjanje većine nesrba, pre svega, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz velikih delova teritorije Republike Bosne i Hercegovine" i tako dalje. I govori se o tome kako je planiran nekakav udruženi zločinački poduhvat. Molim vas, da mi objasnite, dakle, pošto se ovde generalno meni stavlja na teret i Srbiji stavlja na teret i JNA stavlja na teret sve što se dogodilo na prostorima nekadašnje Jugoslavije, da li je to, onda, osnov gde možete da kažete: "Nađite tačku gde se pominje", evo da uzmemo kao metaforu, "kasarna 'Viktor Bubanj'" ili bilo šta drugo. Vi nemate nijedno konkretno delo koje se meni stavlja na teret, osim učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu, koje nije potkrepljeno nikakvim dokazima i koje ne može ni da bude, jer je jasno da niko nije mogao planirati da će da se izvrši secesija Hrvatske, secesija Slovenije i da će se ...

SUDIJA ROBINSON: U redu, gospodine Miloševiću. Moram sada da vas zaustavim jer ovo predugo traje. Već smo doneli odluku u vezi sa ovim svedokom i kasarnom "Viktor Bubanj". Našli smo paragraf u optužnici na koji to može da se odnosi i rekao sam da u tim okolnostima, u svetlu izvođenja dokaza, dozvoljavam da nastavite sa tim delom iskaza. Molim vas da nastavimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću, da li znate nešto o napadima snajperista u Sarajevu i da još preciziram pitanje,

da li ste vi lično bili predmet napada snajperista?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jesam. Ja sam bio predmet napada snajperista kad je otpočeo napad na kasarnu "Viktor Bubanj". To je bilo ujutro, negde oko 5.00, negde sredina maja 1992. godine. Dakle, napadnuta je kasarna sa svih strana, jer je okolo sve naseljeno mesto i upravo su izabrali taj momenat ujutro kad se ustaje. Kad se ustaje ujutro obično se ide u toalet. Ja sam, kad su otvorili vatru na objekte, otišao u WC i čim sam ušao unutra, dakle, sa suprotne strane, gde je ono naselje Aneks, snajperista je gađao mene. Srećom, prozor je imao na sredini metalni okvir, dakle, širine jedno dva prsta, ovako. To zrno je pogodilo u taj metalni okvir, tako da me to spasilo inače bih bio, tačno prema poziciji, pogođen u čelo. To je mogao samo snajperista da nanišani i to sa optičkim nišanom. Takođe sam bio napadnut ... Moja kancelarija gde sam bio kao tužilac, gađana je mitraljeskom vatrom i ručnim lanserom rakete. To je onaj nemački, nemačka proizvodnja, Armbrust (Armbrust), koliko se sećam. Srećom, udarila je u ivičnjak prozora i nije esplodirala. Tako da, eto, imao sam sreće i tada sam počeo da verujem da, ipak, postoji sreća i u tim uslovima. A kasarna je napadnuta u tri navrata. Taj prvi napad je bio najžešći i to sa tri nivoa. Dakle, snajperskom vatrom, mitraljeskom vatrom i ovim ručnim lanserima. U drugom napadu je kancelarija komandanta te jedinice, to je kapetan, pogođena Ambrustom, s tim što ga je prethodno nazvao njegov kolega, otuda, sa suprotne strane, telefonom, da razgovara sa njim telefonom, računajući da će on biti u kancelariji. Međutim, on je ipak predosećao to, pa se izmestio iz kancelarije u sasvim drugi deo, jedan podrumski, gde je izveo telefon i u tom momentu, dok je on razgovarao telefonom sa suprotne strane, jer su oni tražili kao da se preda, tako da mu je kompletna kancelarija ... Svi su se bočni zidovi srušili. To je strahovita eksplozija. Tada sam video da ta mina ima zaista efekat, veliki.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, generale.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Osim, osim napada na "Viktor Bubanj" koji nije bio mesto borbenih jedinica, da li se sećate napada na Dom Jugoslovenske narodne armije ili da bude njima ovde jasni-

je, praktično se radi o Domu kulture, o Domu JNA, o klubu?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Oficirskom.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ključni je bio, molim vas, kad je Sarajevo ... Ja se izvinjavam Pretresnom veću, mislim da ipak treba sagledati celinu zbivanja. Nemam nameru da držim predavanje da mi ne bi neko zamerio, jer Sarajevo je centar zbivanja, dakle, centar izvorišta sukoba i završni deo. Prema tome i tu je bilo kompletno državno rukovodstvo, tako da se sve dešavalo tu ispred, na stolu. Zato je centar značajan i kritičan je maj. Dakle, maj mesec, 1., 2., 3. maj kad su u pitanju jedinice JNA. Prvo je 1. maja napadnuto jedno vozilo koje je prevozilo ručak u Komandu armije. To je isto u ulici Dobrovoljačkoj, maltene gde se desio onaj prethodni događaj narednih dana, gde je ubijen vozač i starešina je ranjen pored njega, poručnik Goran Belić, dakle, pravnik. Taman je bio završio pripremački staž. Bio je kod mene u tužilaštvu, prešao u pravobranilaštvo i bio je pomoćnik dežurnog i išao je po hranu da doveze ručak, jer se ručak u Komandi nije kuvao. Vojnik je uspeo da doveze vozilo do kasarne, do komande. To je jedno 200-250 metara, izdahnuo je ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala, generale. Zahvalan sam i zato što vam je život spašen i što ste u mogućnosti da ovde danas svedočite, ali, molim vas da usmerite svoje odgovore na pitanja i pokušajte da odgovarate što kraće. Gospodine Miloševiću, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ostao sam ... Ja se izvinjavam, ostao sam dužan za Dom JNA. To je 2. maja, dakle, sutradan. Zato sam rekao da su ovo kritični dani, ova tri dana. Sutradan, dakle, 2. maja je napadnut Dom JNA. To je u centru grada. Odmah preko puta. To je kulturna ustanova otvorenog tipa i ne znam iz kojih razloga su oni nju napadali. Tu je bio upravnik Doma, major Bogoje, Bogoje se zvao, Makedonac je. Ne mogu se setiti prezimena, da ne

pogrešim. Imam dva-tri u optičaju pa ne bih želeo da pogrešim. I imao je par vojnika tu u Domu koji su opsluživali i ono civilno stanovništvo, ovaj, službenici civilni. Napadnut je Dom i ranjen je taj upravnik Doma, teško. Ostao je živ, doduše. Renjena su još ... Par vojnika i zatraženo je da se pođe, da se oni izvuku, da im se ukaže pomoć i pošla je jedna, jedna posada u oklopnom transporteru. Da bi se zaštitila, pošli su u oklopnom transporteru, ne sanitet, nego oklopni transporter, da ih ne bi neko, eventualno, usput ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, borim se da nađem relevantnost u ovom konkretnom delu iskaza. Morate da usmerite svedoka na dokaze koji su relevantni. Nećemo da vam dozvolimo da se slobodno krećete kroz sve moguće dokaze.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću ... Imam u vidu, gospodine Robinson, koliko je raznih svedoka ovde svedočilo o nekavim srpskim nedelima u Sarajevu, što je sve potkrepljivalo ono što tvrdi gospodin Najs. Prema tome, nije reč samo o onome šta piše u onome šta je on dao, nego i šta su govorili njegovo svedoci. Da li vam je, generale Gojoviću, nešto poznato o dejstvu snajpera u Sarajevu, u vreme dok ste vi bili tamo?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa poznato mi je o dejstvu snajpera, da su dejstvovali iz grada, dakle, po civilima, jer sam imao, dobijao informacije i uglavnom su ti snajperi gađali civile. Dakle, prolazi grupa u uniformi, niko ne pogađa one u uniformi, pogađa civila. Prema tome, ako je protivnička strana, protivnik ide na protivnika. I u početku su najčešće ginuli Srbi. Sad se postavlja pitanje kako? Znači, žene nose crninu, to su Srkinje i to je bio znak raspoznavanja, jer kod Muslimana žene ne nose crne marame i ne nose ... Ako ima nekoga da žali, ako je neko nastradao. A onda su po kapa-ma razlikovali ljude. Ako nosi kačket, to je Srbin, ako ne nosi kačket nego onu okruglu kapu, beretku, dakle oni se ne gađaju. Dakle sve je to iznutra da bi se provociralo kako to gađaju srpski snajperisti. Dakle, sve te informacije sam dobijao od ljudi koji su bili, ovaj, u prilici da to vide, dok sam bio dole. Dakle, to je taj deo koji je opšte

poznat.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A recite, generale, da li ste vi po službenoj dužnosti ... U to vreme ste bili vojni tužilac, je l' tako?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste vi po službenoj dužnosti pokrenuli ili vodili neki postupak vezan za ove događaje o kojima govorite?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pokrenut je postupak, pokrenut je postupak za događaj u ulici Dobrovoljačkoj kad se izmeštala komanda Sedme armije iz zgrade pod pokroviteljstvom mirovnih snaga Ujedinjenih nacija. Tada je bio general MekKenzi (Lewis MacKenzie), kanadski general i vezano za taj deo i deo stradanja kompletne posade od visokog napona struje, gde su poginula čitava posada. Osam vojnika je ubijeno i četiri oficira. Dakle, to je bilo 2. maja, a 3. maja je bila Dobrovoljačka, gde je poginulo pet oficira: četiri pukovnika i jedan potpukovnik, to je lekar koji je bio u sanitet-skom vozilu i jedno civilno lice na službi u vojsci i tada su ubijena sedam vojnika. Ranjena su još tri oficira i jedan general, dva pukovnika i više vojnika je ranjeno. Pokrenut je postupak, tada, protiv Ejupa Ganića, jer je on tada zamenjivao Aliju Izetbegovića. Alija Izetbegović je bio u toj koloni, vezano za izmeštanje Komande. Dakle, on je rukovodio čitavom tom operacijom, zatim Avdo Hebib, to je bio pomoćnik ministra za unutrašnje poslove, Jusuf Pušina, on je bio jedan od rukovodećih ljudi isto u Ministarstvu, Dragan Vikić, on je bio komandant specijalnih jedinica MUP-a i bio je Jusuf Prazina ... To je jedan poznati kriminalac koji je imao svoju jednu veliku paravoju formaciju i meni se čini da su još dvojica bili. Nisam siguran da li je u tom zahtevu za sprovođenje istrage bilo. Istraga je sprovedena. Dakle, ja sam stavio zahtev za istragu, tužilaštvo je stavilo, kasnije je sprovedeno u Beogradu. Spisi tog predmeta su dostavljeni Tužilaštvu ovog Tribunala, međutim u tom pogledu nije ništa preduzeto. Tu bi, ako dozvoli Pretresno veće, hteo da kažem, dakle, postignut je sporazum za izmeštanje komande Armije, kompletne,

pod zaštitom Ujedinjenih nacija (United Nations). Napred je išao oklopni transporter bele boje, dakle to je praktično znak bele zastave i napadnut ...

SUDIJA ROBINSON: Generale, možete li da nam kažete za šta su se ti ljudi teretili? Pomenuli ste, mislim, četvoricu?

SVEDOK GOJOVIĆ: Da, da. Vezano je za organizovanje napada na kolonu koja se izmeštala iz grada, iz Komande i ubistvo tolikog broja ljudi. Dakle, sedam vojnika i pet starešina je ubijeno i ranjeno tri starešine. Više starešina je ranjeno, ali ja sam naveo tri pukovnika. Mogu imena da im navedem, ako je potrebno, ovde. Zatim sledeće ...

SUDIJA ROBINSON: A napadi na civile? Da li su oni bili optuženi za napade na civile ili je to bio neki drugi incident?

SVEDOK GOJOVIĆ: Mislite na Ejupa Ganića i ...

SUDIJA ROBINSON: Da.

SVEDOK GOJOVIĆ: Pa to je bio konkretan napad na tu kolonu gde su pobijeni ljudi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale ...

SUDIJA ROBINSON: Samo trenutak. I šta je bio ishod tih optužbi, tog krivičnog gonjenja?

SVEDOK GOJOVIĆ: Istraga je bila završena, ali ti ljudi nisu bili dostupni našim organima. JNA se, kasnije, povukla, optužnica ... Predmet je prenet u Beograd. Postoji poternica, poternica, međutim, ti ljudi nisu dostupni, tako da nisu privedeni pravdi, ali predmet stoji i čeka. Dostavljeni su tužiocu ovde, jer to je ... Ta kolona nije bila legitimni cilj. To je bila neborbena kolona. Nisu išli pod borbenim

obezbeđenjem, nisu išli u borbenom rasporedu, nego pod pokroviteljstvom mirovnih snaga Ujedinjenih nacija.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, ne znam da li ste vi u poziciji da nam pomognete? Međusobno smo raspravljali o pitanju relevantnosti ovog konkretnog dela iskaza. U svakoj prilici kada sam pitao gospodina Miloševića o relevantnosti, on ima pripremljen odgovor da se tereti za udruženi zločinački poduhvat i da mu to dozvoljava da izvede bilo koji dokaz koji mu je na raspolaganju, a to ne može da bude slučaj. Ja sam dozvolio da nastavi sa ovim ispitivanjem na jednoj relativno ograničenoj osnovi, a to je da kaže da ono što se pripisivalo JNA u optužnici koja se odnosi na Sarajevo, treba da se pripiše Muslimanima. Međutim, izvođenje dokaza ne ide u tom pravcu.

ADVOKAT KEJ: Možda je to pitanje prezentacije. Ja sam razmotrio optužnicu i ta pitanja i pogledao sam tačku 3, paragraf 33 i ono šta se tamo navodi i paragraf 34. Pretresno veće će da primeti da se Sarajevo navodi u paragrafu 33 i optužbe koje se iznose u paragrafu 34 se odnose na korišćenje sile da bi se napali gradovi i sela i peruzela kontrola nad njima, na terorizacijama u Bosni i Hercegovini, kako bi se stvorili uslovi za progone. Samo Sarajevo se definiše u dodatku "A" optužnice kao konkretno mesto ubistava koje je, u stvari, isključeno na osnovu odluke Suda po pravilu 98. Međutim, opšti značaj pitanja Sarajeva je ostao u okviru optužnice. Iako svjedok opisuje uslove života u Sarajevu iz svog vlastitog iskustva, pri čemu se može smatrati da je odgovornost muslimanskih snaga za te uslove života, a ne odgovornost srpskih snaga, odnosno srpskih vlasti za koje se kaže da su kontrolisale te snage, onda je to pitanje koje može da se iznese pred Pretresno veće, jer je to validna odbrana po tim pitanjima. Međutim, drugo je pitanje koliko ekstenzivno o tome treba da se govori, ali može da se vidi iz paragrafa 33 i 34 optužnice da ima pitanja u ovom iskazu koja mogu da se posmatraju iz te perspektive. Široke su optužbe iznete u ovoj optužnici i to može da bude problem kada treba da se bavi sa toliko pitanja, jer

onda se izvodi ogroman broj dokaza, jer se poveću nova pitanja, iz toga, onda, proizilaze novi dokazi u odnosu na nešto šta se nalazi u optužnici. Ako je to namera i svrha, da se svedok koristi u odnosu na ovaj aspekt svedočenja, onda možda postoji osnova za to i to u mnogo aspekata. Ako se pogledaju dokazi, on ima mnogo konkretnije dokaze u vezi sa njegovom ulogom u okviru vojnog sistema krivičnog gonjenja i to, možda, može da ima veći značaj nego njegovo lično iskustvo u ovim pitanjima.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Kej. Onda ćemo da dozvolimo ove dokaze kao neku vrstu dokaza o kontekstu onoga što se dešavalo u Sarajevu. Time se uspostavlja slika o okruženju u kojem je došlo do navodnih zločina. Ali, gospodine Miloševiću, ne možete i dalje da insistirate na ovom konkretnom delu iskaza. Sada ćemo da napravimo pauzu i nakon toga bih želeo da se vratite na dokaze koji su relevantni.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, ukoliko vam je to od pomoći, gospođa Diklić (Diklich) je identifikovala pasuse u svedočenju lorda Ovena (Lord David Owen) koji se odnose na ovu kasarnu i takođe se tu pominje izveštaj generalnog sekretara Butrosa Galija (Boutros Boutros-Ghali), koji je optuženi čitao, gde se, takođe, pominje da je kasarna napadnuta i to nije osporavano.

SUDIJA KVON: Time se, takođe, bavio i svedok Malešević.

TUŽILAC NAJS: Da i to pod drugim poglavljem. Ali ja sada želim da ponovim, optuženi treba da koristi sva ona sredstva koja smo mi obezbedili. To se nalazi među dokazima. Sve je to u sistemu.

ADVOKAT KEJ: Ja mislim da gospodin Najs misli na dokumente koji su sortirani i koji predstavljaju važan izvor dokaza.

TUŽILAC NAJS: Da, to su dokumenti koje sam ja dostavljao s vremena na vreme i koja mogu da pomognu i jednoj i drugoj strani.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, dokumenti koji su sortirani su na raspolaganju. Tužilaštvo ih je stavilo na raspolaganje i vi treba da ih koristite. Sada ćemo da napravimo pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Samo jedna kratka stvar koju biste trebali da razmotrite. Odnosi se na vreme koje smo jutros potrošili na proceduralna pitanja. Naravno, dve trećine vremena koje mi imamo su dve trećine od glavnog ispitivanja i proceduralnih pitanja. Kada se proceduralna pitanja razmatraju tokom glavnog ispitivanja koje vrši optuženi, to ima dvostruki efekat na Tužilaštvo: prvo, zato što se to oduzima od vremena optuženog i onda se i naša dvotrećinsko vreme smanjuje i na taj način mi gubimo nešto vremena. Vi znate da ja sada, kad god mogu, ispitujem samo 50 posto vremena ili čak i manje od vremena provedenog za glavno ispitivanje. Ja od vas sada ne tražim da odmah reagujete, međutim, možda ćete da smatrate da vreme koje je potrošeno jutros na proceduralne stvari, a do čega je došlo samo zbog toga što optuženi nije dobro pripremio izvođenje svojih dokaza i nije se dobro usredsredio na sporna pitanja u ovom predmetu, to je vreme koje bi, jednostavno, trebalo da bude vreme njegovog glavnog ispitivanja. To ne bi trebalo posmatrati vremenom provedenih na administrativna pitanja i, na taj način, ne bi trebalo smanjiti vreme koje Tužilaštvo ima na raspolaganju za unakrsno ispitivanje.

SUDIJA ROBINSON: Pa ovo je jedna matematička kalkulacija koju baš ne mogu da pratim u ovom trenutku.

SUDIJA KVON: Ali vi znate da je ono što se računa, na kraju krajeva, vreme koje je provedeno na glavnom ispitivanju i dodatnom ispiti-

vanju.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, moje shvatanje je da ... Vi ste u pravu u vezi s time, ali dve trećine vremena su dve trećine vremena od unakrsnog ispitivanja i administrativnih pitanja. Prema tome, na taj način svaki put kad se govori o administrativnim pitanjima, mi gubimo vreme koje je nama dodeljeno i to je ono što me brine.

SUDIJA ROBINSON: A kome, onda, treba da se oduzme to vreme?

TUŽILAC NAJS: Od vas, od Pretresnog veća.

SUDIJA BONOMI: Ali šta je bilo administrativno, nakon što je svedok počeo da svedoči?

TUŽILAC NAJS: Ispravite me ako grešim, ali jednom kada se uđe u jednu značajnu proceduralnu diskusiju, a što je ovaj put započelo Pretresno veće, onda to počinje da se računa kao vreme provedeno na administrativnim pitanjima. Ispravite me ako grešim, ali to je moje sadašnje shvatanje situacije.

SUDIJA ROBINSON: I ja tako mislim. Gospodine Miloševiću, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, generale Gojoviću ...

prevodilac: Mikrofona, molim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sad je uključen. Generale Gojoviću, vi ste naveli jedan niz primera, budući da ste živeli u to vreme u Sarajevu. Upravo u to kritično vreme. Da li se može konstatovati iz celokupnog vašeg iskustva u Sarajevu, iz tog vremena, da je JNA bila napadana, a ne da je JNA bilo koga napala?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Upravo tako. Upravo tako. JNA, dakle, samo ta tri dana, dakle, ubijeno je njenih pripadnika, 26, za tri dana, a da ni jedan metak jedinice nisu ispalile.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li to znači da JNA nije koristila čak ni elementarno pravo na samoodbranu?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Nije ni to koristila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste bili u Sarajevu kada se desio događaj u ulici Vase Miskina?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jesam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li možete da kažete nešto o tom događaju i o vašim saznanjima vezanim za taj događaj?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ja mogu da kažem samo o saznanjima šta sam saznao od očevica događaja. Dakle, radi se o ... To je bilo 27. maja. Ljudi su čekali u redu za hleb. To je jedna mala uličica, Vase Miskina. To je samo za pešake. Tu se nalaze prodavnice sve i pre događaja prolazio je taj Lizdek Nedeljko koji se zatekao ... lšao je tu u stan jednog prijatelja da uzme neka dokumenta, jer se ... To su stambene zgrade odmah iznad pijace Markale. Tu je blizu i ta pijaca Markale koja je i kasnije poznata, isto i zatekao je da se tu postavljaju kamere. Snimatelji se po čoškovima kriju ...

TUŽILAC NAJS: Ovo je, naravno, potencijalno veoma važan materijal. Ipak, svedok očigledno ne govori o svojim ličnim saznanjima nego o stvarima koje je čuo od drugih. Imajući u vidu njegov položaj, on je bio advokat i radio u vojnom tužilaštvu u Sarajevu, tako da je sigurno u svojim rukama imao originalne materijale u kojima stoji šta su tačno ti očevici rekli. Zato mislim da bi nam bilo od pomoći kada bismo pre nego što on nastavi sa prepričavanjem tih materijala znali da li će on da donese te izjave ovamo jer će nama kasnije znatno teže biti da obradimo te teme ukoliko sada ne znamo da li će on da donese izjave svedoka o tome ili on sada, jednostavno, to uopšteno prepričava.

SUDIJA ROBINSON: Generale, kako ste došli do tih informacija.

SVEDOK GOJOVIĆ: Vezano, molim vas, za događaje u ulici Vase

Miskina, ja nemam dokumente jer je to bio događaj van nadležnosti Vojnog suda i tužilaštva, ali vezano za napade na pripadnike JNA, tu postoje zapisnici. Prema tome, za konkretne događaje u Vase Miskina, dakle, ja imam saznanje od čoveka koji je neposredno pre događaja prolazio tom ulicom, tom ulicom i video da se postavljaju kamere, da se sklanjaju ljudi. Iz jedne knjižare, to je knjižara "Veselin Masleša", ona je prizemna i sva je u staklu, iz te knjižare se sve vidi ta uličica, to je mala, kratka uličica ...

SUDIJA ROBINSON: Pod kojim okolnostima vam je taj čovek dao te informacije?

SVEDOK GOJOVIĆ: Pa toga dana jer je on išao u jednu stambenu zgradu da uzme neka dokumenta, od jednog svog kolege da ih donese, ovaj i ja sam već tada izašao u Lukavicu, 25. sam izašao u Lukavicu i on je došao. I odmah iza tog događaja, iza tog događaja, kad se desio, on se vraćao i video tu poginulih ljudi i nikakvih tragova na cesti nije bilo, na podu, dole, od dejstva granate. Nikakvih ... Ili mini. To bi moralo jedino mina minobacačka ... Tu ne može ni pod kojim uslovima ... I samo je video povređene i o tome su sredstva obavestavala. Ja sam ga pitao, jer znam čoveka, radio je, inače, u policiji, poznaje ... Inače je on Sarajlija iz Mokrog, iz jednog mesta, kaže: "Ma kakvi, nema govora. To su oni podmetnuli ...

SUDIJA ROBINSON: Da li je taj čovek došao kod vas kako bi vam dao te informacije? Da li vam je dao informacije u vašem svojstvu službene osobe? To me zanima.

SVEDOK GOJOVIĆ: Nije u svojstvu službene osobe, nego sam ga ja pitao, jer je on upravo došao tada ...

SUDIJA ROBINSON: U svojstvu tužioca?

SVEDOK GOJOVIĆ: Nisam u svojstvu tužioca, jer to nije bila moja nadležnost, jer to je van moje nadležnosti. Jer to su civili, to je u gradu, dakle, nema moje nadležnosti u odnosu na događaj,

nikakvih informacija, ali sam ga pitao otkuda, šta je to bilo, jer su oni objavili da je to ... Da je došla granata, mina sa položaja srpskih boraca. On je rekao: "Ne, tu su prethodno bile postavljene kamere", kamere i posle ... Kad je naišao posle tog događaja, video te povređene i poginule i da tu nikakvih tragova nije bilo od dejstva mine ili granate na, na pločniku, jer to je mala, uska uličica, to je mali prostor i ne može da se pogađa. Iz tih razloga sam ga ja pitao da li je moguće da tu uopšte mina ... kaže: "Nema govora". Prema tome, to je podmetnuta ... incident. Spomenuo je tu nekog iz MUP-a, mislim da se ... neki Rusmir Hakić, da je inače majstor za, za ta eksplozivna sredstva, da je u nekim jedinicama koje se sa tim bave u protiv terorističkim dejstvima, pa je vi-za-vi (vis-a-vis) toga znao kako se izvodi teroristički akt. I to je opšte poznato. Posle sam sa više ljudi razgovarao, koji su došli iz Sarajeva, koji su o tome potvrdili da se tek sutradan, naredni dan su oni čekićima po asfaltu kljuckali malo da naprave kao neka oštećenja, što je jedna improvizacija i ko iole poznaje dejstvo mina, to mu je bilo jasno da to nije od mine.

SUDIJA BONOMI: Generale, kad kažete "Granata je došla sa srpskih položaja", odnosno da to tako stoji u službenom izveštaju, mislite tu na položaje JNA?

SVEDOK GOJOVIĆ: Ne.

SUDIJA ROBINSON: Odakle, onda?

SVEDOK GOJOVIĆ: Već u to vreme, u to vreme je već ... Srbi su imali one svoje jedinice Teritorijalne odbrane koje su posele te položaje oko okolnih brda, prema tome, JNA u tim uopšte nije učestvovala. Jedinice JNA uopšte nisu učestvovala ni u kakvim borbenim dejstvima, dakle, potpuno ... To su bile jedinice gde su vojnici bili na odsluženju vojnog roka ...

SUDIJA BONOMI: Znači, kad kažete da ste imali pristup dokumentima u okviru vaših dužnosti, u vezi sa ovim slučajem, koji su to navodi koje ste vi istraživali?

SVEDOK GOJOVIĆ: Ja sam istraživao, dakle, događaje koji su se desili 1. maja, 2. maja i 3. maja. Dakle 1. maja je ubistvo ovog vojnika i ranjavanje poručnika. 2. maj je ubistvo, dakle ...

SUDIJA BONOMI: Ne, ne. Mene sad zanima ovaj konkretni incident. Da li ste vi sproveli istragu u vezi sa ovim konkretnim incidentom?

SVEDOK GOJOVIĆ: U vezi sa ovim ...

SUDIJA BONOMI: Dobro. Hvala.

TUŽILAC NAJS: Zahvalan sam na ovim dodatnim informacijama. Po mom mišljenju ovaj iskaz ne treba da se uvrsti u spis. Naravno, mi smo ga već čuli i vidimo da je svrha ovog iskaza da se sugerise da se radilo o isceniranom događaju, a ovo je, očigledno, iskaz osobe koja je poznata ovom svedoku, a čije ime mi još nismo dobili. Ukoliko takva osoba postoji, onda ona može i da svedoči. O tome da je bilo kamera unapred, da nije bilo znakova granate, da je pločnik razbijen krampovima ili čekićima. Mi ne možemo da se oslonimo na ovakvu vrstu iskaza. Tog čoveka ovde pozvati da svedoči. Mi to ne možemo da prihvatimo jer je to protivno pravilu 95. Nema nikavog razloga zašto se taj svedok ne bi ovamo doveo. A kad je reč o službenom izveštaju, ukoliko druga strana želi da se oslonii na službeni izveštaj, onda bi i taj izveštaj i autora tog izveštaja trebalo ovamo dovesti. Ovo nisu nevažna pitanja. Ovo su važna pitanja i postoji mogućnost da se pred Sud izvedu detaljni dokazi. Ovo ne treba pred Sudom izvoditi u ovakvoj formi uopštenog sažetka.

SUDIJA ROBINSON: A zar se ovo ne tiče samo težine koju treba dati ovim dokazima?

TUŽILAC NAJS: Naravno, uvek može da se kaže da su svi dokazi pri-

hvatljivi, čak i ukoliko su na samoj ivici prihvatljivosti, ali da će se onda kasnije odrediti koliku težinu tim dokazima treba da se odredi. Međutim, bilo bi ovde mnogo bolje da ovaj svedok ne daje iskaz o tom događaju, nego da se o tom događaju dokazi čuju u kvalitetnijoj formi. Ja ne bih to trebao uopšte da obrađujem na taj način, jer, inače, ja ću sada morati da pokušam da obradim tu temu. Šta moram da uradim? Ukoliko od optuženog ne dobijem imena ljudi o kojima svedok sada govori, onda ću svedoka to morati da pitam u unakrsnom ispitivanju. Onda ću morati sa njima da stupim u kontakt i tako dalje. To će možda da uradim, a možda i neću moći.

SUDIJA ROBINSON: Ali, gospodine Najs, mi ovde nemamo pravilo o tome da treba da dobijemo najbolje moguće dokaze, nego samo o tome da mora da bude prihvatljivo.

TUŽILAC NAJS: Da, ali isto tako imamo i pravilo koje kaže da se ne mogu usvojiti dokazi koji su pribavljeni na način koji je u suprotnosti sa integritetom ovog postupka.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, mislim da ovo pravilo ne može da se primeni na ovu situaciju.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, uz dužno poštovanje, imam drugačije mišljenje od vas. Ja mislim da ovakav iskaz, anegdotalni iskaz iz druge ruke, protivreči prvom delu pravila koje sam citirao. Mi tu, ipak, imamo na raspolaganju druge alternative i, naravno, podsetili su me sada, ponekad zaboravljam tako neke očigledne stvari, da li to onda znači da su ispunjeni uslovi odluke Žalbenog veća o sažimanju dokaza? Evo ga. To smo odbili.

SUDIJA BONOMI: Generale, ko vam je dao te informacije?

SVEDOK GOJOVIĆ: Te informacije mi je dao Lizdek Nedeljko, inače, vojni policajac, koji je tu rođeni Sarajlija, jedno selo pored Sarajeva,

Mokro. On, na žalost, odmah ... Tužilac na tome insistira, na žalost, poginuo je u jednoj zasedi od strane muslimanskih snaga na putu za Kalinovik, 1994. godine.

ADVOKAT KEJ: Časni Sude, da li ste želeli da i ja nešto kažem o tome?

SUDIJA ROBINSON: Da.

ADVOKAT KEJ: Iskazi iz druge ruke su prihvatljivi na ovom Sudu. Mi smo to mnogo puta čuli i od Tužilaštva tokom njihovog izvođenja dokaza. Gospodin Milošević ne mora ovde ništa da dokaže. A meni se čini da, ponekad, prigovori koje iznosi tužilac počivaju na pretpostavci da on svoje navode mora da dokaže i to uz korišćenje istog standarda koji vredi za njih. Međutim, to nije slučaj. Detalji koje iznosi ovaj svedok, a koji je bio na jednom odgovornom položaju, koje mu je preneo neko ko mu je bio potčinjeni u hijerarhiji, je uobičajeni način komandovanja u zapovednom lancu.

SUDIJA ROBINSON: On je upravo rekao da je ta osoba mrtva, prema tome taj iskaz je prihvatljiv. Nastavite, gospodine Miloševiću, ali postavljajte, molim vas, konkretna pitanja na koja može kratko da se odgovori.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo kratko će odgovoriti svedok na ova pitanja, siguran sam. Generale, vi ste čuli ovde mnogo tvrdnji kako je JNA naoružavala Srbe u Bosni i Hercegovini. Vi ste dugo živeli u Bosni i Hercegovini. Da li vam je poznato, evo, nabrojaću nekoliko vojnih: Vitez, Novi Travnik, Bugojno, Goražde, Bihać, Mostar. Jesu li sve te vojne fabrike koje proizvode vojnu opremu ostale u posedu muslimanskih i hrvatskih snaga?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jesu. Tu ste ispustili Konjic. To je najveća fabrika municije za pešadijsko naoružanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nisam nabrojao sve, ali, na

primer, u Vitezu se proizvodio ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Eksploziv.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... Najveći deo eksploziva ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Najveći ... Gotovo sve što je srušeno, srušeno je eksplozivom iz Viteza, je li to tačno ili nije?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je jedina fabrika eksploziva bila za vojne potrebe. I to namenska proizvodnja za vojne potrebe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, generale. Recite, da li ste vi imali u jednoj prilici razgovor sa Alijom Izetbegovićem?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, jesam. Telefonom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kad se to desilo i kojim povodom?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: To je bilo ... To je prvi slučaj transporta oružja na područje Bosne i Hercegovine. Iz Zagreba jedna ekipa milicionera je dva kamiona transportovala oružje. To je bilo negde 1991. godine u proleće ili jesen, tu nisam siguran. Dovezeni su kamioni i stavljeni su ... Do Čapljine i Mostara. Nakon toga ti su se milicioneri vraćali nazad i skrenuli su od ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Izvinite što vas prekidam. Čiji milicioneri?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: MUP-a Zagreb, iz Zagreba. MUP-a Hrvatske.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: I oni ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Oni su pratili i, koliko shvatam, transport ta dva kamiona oružja koje je iz Hrvatske ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, da ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... Dopremljeni ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: ... Iz Zagreba sa mesta Tuškanac. Ima neko mesto gde se komanda te ... Ministarstva unutrašnjih poslova, Tuškanac ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I gde su dopremljeni ti kamioni oružja?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Do Mostara. Jedan kamion do Mostara, jedan, mislim, do Čapljine, dva kamiona su bila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Jedan do Mostara, jedan do Čapljine?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Oba su ..

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Oba su mesta u Bosni i Hercegovini.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Dopremljeni iz Zagreba.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ta dva policajca iz Zagreba, šta se s njima desilo?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Oni su se vraćali ... Kamioni su otišli putem ... Jadranskom magistralom, a oni su skrenuli, valjda da svrate u svoje rodno mesto? Negde tamo i skrenuli su prema Bosanskom Grahovu. Tamo su patrole MUP-a, pošto je to etnički potpuno srpsko područje, kontrolisali ih i našli su im u gepeku vozila automatske puške, što nije bilo dozvoljeno da nosi milicija. Ona je mogla da nosi samo pištolje. I oni su lišeni slobode, pa su ih sproveli, najpre prema Bihaću, pa onda prema Banja Luci i sproveli su ih u Sarajevo. U Sarjevu su razmatrali to pitanje, šta da rade sa njima. Od njih su uzete izjave. Oni su to izjavili šta su radili i jednog dana ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo momenat, molim vas ..
SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Jesu li oni u svojim izjavama potvrdili da su dopremili dva kamiona oružja u Mostar i Čapljinu?
SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: I oni su se našli, republički tužilac se našao u čudu šta da radi. Očigledno nije želio da uđe u postupak. Pitao je mene i javio se meni telefonom. Obavestio je mene o čemu se radi i ja sam došao na sastanak i to je bilo raspravljano na sastanku u republičkom tužilaštvu i zaključeno je da je to i dakle, ja sam to prihvatio, da su to pripreme radnje, naoružavanje, za oružanu pobunu i da je to u nadležnosti Vojnog suda i tužilaštva. Ja sam prihvatio da se oni prebace Vojnom sudu u pritvor da bi se pokrenuo taj postupak i tako je bilo dogovoreno. I oni su trebali tog dana do 19.00 da budu prebačeni u Vojni istražni zatvor da bi se proveo postupak i utvrdilo stanje stvari. Došao sam kući negde popodne, to je bilo oko 16.00. Telefon je zazvonio. Ja sam se javio na telefon. Ženski glas je bio, predstavila se da je to bio kabinet Alije Izetbegoviće. Ja sam se malo začudio. To je bilo prvi put da me traži Alija Izetbegović, kabinet njegov, naime. "Izvolite, povodom čega je?". "Pa želi da vas čuje predsjednik". Rekoh, "nema problema". Spojila me sa Izetbegovićem. Ja sam se predstavio punim imenom i prezimenom, Radomir Gojović, pukovnik sam tada bio, vojni tužilac: "Izvolite, šta ste trebali, gospodine predsjedniče?". On kaže, "pa ja nisam vas tražio. Što se javljate?". "Pa nisam se ja javio. Kabinet me je spojio sa vama. O čemu je reč?" I on je pomenuo, "pa hteo sam da vidim oko te dvojice milicionera". Ja sam rekao, "to je dogovoreno i oni treba da se prebace u Vojni istražni zatvor do 19.00. Provešćemo postupak pa ćemo videti o čemu se radi". Pa kaže, "ja sam tražio mog tužioca". Ja sam se malo tu ... Bilo mi je to malo indikativno pa sam bio, doduše i malo provokativan: "Od kad

vi imate svog tužioca? Predsednik nema svog tužioca. Ima, javni tužilac". "Dobro, dobro", kaže na to "ništa, radite vi svoj posao, a mi ćemo raditi naš" i meni je bilo jasno da od tog prebacivanja tih milicionera ... Neće biti u zatvor, što nije ni bilo. Naveče je u vestima u 21.00 objavljeno da su oni pušteni jer se tu digla, ovako, velika pompa oko toga i oni su otišli za Zagreb. Tako da je taj postupak ostao u fazi kakva je bila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A objasnite mi, zašto je trebalo to prebacivanje kamiona sa oružjem iz Zagreba za Mostar i Čaplinju trebalo da bude u nadležnosti Vojnog tužilaštva?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa zato što je to naoružavanje, dakle, mimo legalnih organa naoružavanje jedinica, a to su pripreme radnje za oružanu pobunu i tu je delo izvršeno i tu je nadležnost, kad su u pitanju pripreme radnje za oružanu pobunu, nadležnost vojnog tužioca.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li se radilo o vojnom naoružanju?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Uglavnom ... Ne znam da li se radilo o vojnom naoružanju, ali to bi bilo napružanje za potrebe jedinica vojske, a ne policije. To nije policijsko naoružanje bilo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li to ima veze sa Mesićevom izjavom iz 1991. godine, to je bila javna izjava ... Prvo ćete mi reći da li ste je, uopšte, čuli, a onda da li ima veze, "da se sukobi moraju preneti na Bosnu i Hercegovinu, da bi se rasteretila Hrvatska"?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: To je izjava ... Jeste, to je bila javna izjava. Ja mislim da je to bilo kad se on povukao u Zagreb iz Beograda. Tada je ona njegova prva izjava u tom njegovom prvom istupu bila: "Ja sam svoj zadatak izvršio – Jugoslavije više nema" i onda je ... Dakle, to je bila izjava koja je, ovako, za javnost, opštu javnost bila vrlo frapantna, a iza toga je nastavio dosta onako staloženo, "sada sukobe treba prebaciti na Bosnu i Hercegovinu, to će olakšati poziciju Hrvatske". Ovaj, dakle, ta izjava je ostala neza-

pažena. Meni je to zaista bilo ... Malo kao tužilac u to vreme posmatrao sam neke druge izjave koje nešto drugo, drugačije znače. Za mene ovo "Jugoslavije više nema" nije toliko bila atraktivna koliko za javno mnjenje, nego više ova oko toga, zato sam nju zapazio i iza toga sam pratio ponašanje na terenu i zaista je iza te i z j a v e bivalo sve, ovaj, ubrzaniji tok ekscesa na području Bosne i Hercegovine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kad ste napustili Sarajevo?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Sarajevo sam napustio 30. maja 1992. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pod kojim okolnostima?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa, nakon deblokade kasarne "Viktor Bubanj", kad je postignut dogovor da izađemo, izašli smo iz te kasarne 25. maja, izašao sam na Lukavicu, a iz Lukavice sam se za Beograd prebacio helikopterom i to relacijama koje nisu kontrolisale muslimansko-hrvatske jedinice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je vama bila poznata naredba o povlačenju JNA iz Bosne i Hercegovine?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, bila je. I po toj naredbi je vršena predislokacija svih jedinica JNA. U okviru toga i ja, koji sam sa područja Srbije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, vi ste po toj naredbi se povukli iz Bosne i Hercegovine?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, generale Gojoviću. Sada ćemo preći na pitanja Kosova i Metohije. Molim vas da mi kažete na kom položaju u Vojski Jugoslavije vas je zatekao početak agresije NATO na Jugoslaviju?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam tada bio na položaju predsednika Vojnog suda u Beogradu, kad je počeo napad, a proglašenjem ratnog stanja i mobilizacijom vojnih sudova i tužilaca za vreme rata, ja sam ratni raspored imao za predsednika Vojnog suda pri Komandi Prve armije. I na toj dužnosti sam bio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Do kada ste ostali na dužnosti predsednika Vojnog suda, pri Komandi Prve armije?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ostao sam do 16. aprila 1999. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I gde ste onda postavljeni?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: 16. aprila sam postavljen na dužnost načelnika Pravne uprave u Generalštabu Vojske Jugoslavije. Zza vreme ratnog stanja to je bilo pravno odeljenje, po ratnoj formaciji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je za vaše razrešenje predsednika Vojnog suda bila potrebna vaša saglasnost?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Zašto?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Zato što je to zakonom predviđeno da bi se sudija i tužilac mogao razrešiti sa te dužnosti, da bi se premestio na drugu dužnost treba njegova saglasnost. I taj se postupak i u toj prilici morao poštovati.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam je poznato koji su bili razlozi što ste postavljeni na mesto načelnika Pravne uprave pri Generalštabu Vojske Jugoslavije?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa, poznato mi je jer mi je general Ojdanić, on je tada bio načelnik štaba Vrhovne komande ... Prethodno me pozvao telefonom i saopšio mi je da bi obavio sa mnom razgovor u vezi sa tim i sutradan je došao, dakle došao je u

sud neposredno, sa mnom obavio razgovor. Izneo mi je da mobilisani sudovi po ratnoj formaciji najbolje ne rade, dakle, najbolje ne rade, a da je on dobio zadatak, doslovno je rekao "Predsednik je zatražio od mene", dakle, predsednik republike, to je gospodin Milošević, da iznađe adekvatno rešenje da se taj rad unapredi, znatno unapredi. General Ojdanić je prethodno obavio, tako mi je rekao, razgovor sa predsednikom Vrhovnog vojnog suda i vrhovnim Vojnim tužiocem, tražio od njih njihovo mišljenje i u tim konsultacijama opredelili su se za mene, obzirom da sam do tada prošao sve te dužnosti koje postoje u pravosuđu i imao sam dovoljno iskustva i vojničkog i ovog pravnog, da bi mogao u tim uslovima da organizujem bolji rad tih vojnih sudova i vojnih tužilaca u vreme ratnog stanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo da preciziramo, generale Gojoviću, na mestu načelnika Pravnog odeljenja štaba Vrhovne komande, vi ste bili na najvišem položaju pravnog stručnjaka u Vrhovnoj komandi Vojske Jugoslavije?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala. Recite koji su akti predviđali obavezu poštovanja međunarodnog humanitarnog prava od strane pripadnika JNA i Vojske Jugoslavije, dakle i u SFRJ i u SRJ?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Tu ima više akata. Prvo Ustav, zatim zakoni i podzakonski propisi. Ustav Savezne Republike Jugoslavije, u članu 16, adekvatan ima i u Ustavu SFRJ, odredbu gde predviđa da međunarodni ugovori koji su potvrđeni i objavljeni u skladu sa Ustavom i druga pravna pravila međunarodnog prava, sastavni su deo unutrašnjeg pravnog poretka. Dakle, otprilike to je ta formulacija u članu 16 Ustava Savezne Republike Jugoslavije. Na bazi te ustavne odredbe, zakon o Odbrani Savezne Republike Jugoslavije je u članu 19 izričit, dakle, jedna imperativna norma u kojoj se kaže da pripadnici Vojske Jugoslavije koji učestvuju u borbenim dejstvima, dužni su da se pridržavaju pravila međunarodnog ratnog prava i drugih pravila o humanom postupanju sa ratnim

zarobljenicima, ranjenicima i o humanom postupanju i zaštiti civilnog stanovništva. Dakle, Zakon o obrani. Zakon o Vojski Jugoslavije, takođe, ima jednu odredbu u članu 31, gde govori da vojna lica u toku izvođenja borbenih, izvršavanja borbenih zadataka imaju pravo da upotrebljavaju vatreno i drugo oružje u skladu sa borbenim pravilima o borbenim dejstvima. A ta pravila tačno predviđaju kako se izvode borbena dejstva. Zatim zakon o ... Krivični zakon Savezne Republike Jugoslavije, dakle, ima 15 članova. Od člana 141 do 155. Propisana su krivična dela koja obuhvataju čitav taj korpus međunarodnog humanitarnog prava, dakle, od krivičnog dela genocida, ratni zločin protiv civilnog stanovništva, protiv zarobljenika, ranjenika i tako redom, da ne nabrajam, dakle predviđeno je kao krivično delo. Takođe, Zakon o krivičnom postupku, Zakon o vojnim sudovima i vojnim tužiocima, dakle, propisuje proceduru procesuiranja tih krivičnih dela. Dakle, sve je to obuhvaćeno tim propisima i drugim zakonima. I, pored toga, postoje i podzakonski akti. To je uputstvo o primeni međunarodnog ... Pravila međunarodnog ratnog prava, izdanje iz 1988. godine, koje je još uvek na snazi, odobreno, gde su u tom uputstvu obuhvaćeni svi ovi propisi, uz ova dodatna objašnjenja. To je jedno obimno uputstvo o primeni, o poštovanju svih tih propisa koji govore o primeni međunarodnog ratnog i humanitarnog prava i, takođe, postoji i pravilo službe JNA i Vojske Jugoslavije koje, isto, govori o tim, na jednom nižem nivou.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, pošto su Ustav ...

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: General Gojović je odgovarao na moje pitanje koje su akti predviđali obavezu. On je govorio o Ustavu Jugoslavije, o Ustavu SRJ, Ustavu SFRJ, Zakonu o obrani, Zakonu o Vojski Jugoslavije, Pravilu službe. To su sve dokumenti koji su već uvedeni, tako da ih ja nisam stavljao u dokazne predmete. To su opšti akti zakonskog nivoa, a dodao sam samo u dokazne

predmete u tabulatoru 2 ovo uputstvo o kome na kraju govori general Gojović. Prevedeno je na engleski jezik. Ovde, dakle, piše "Pravila o primeni međunarodnog prava i zakona na oružane snage SFRJ", u tabulatoru 2. Da li je to oto upitstvo koje ste na kraju pomenuli uz ove ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: To je jedno jedino

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li general Gojović ima ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Nemam, nemam, ali mislim da je to jedno jedino uputstvo koje postoji. Ne bi moglo da se pojavi bilo kakvo drugo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Molim da se unese u dokazne predmete.

SUDIJA ROBINSON: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Mogu li da nastavim?

SUDIJA ROBINSON: Dajte da dobijemo broj.

sekretar: To je tabulator 2.

TUŽILAC NAJS: Tabulator 2 je već uveden u spis. Gospođa Diklić me obaveštava o tome. To je tabulator 69.

SVEDOK GOJOVIĆ: To je to uputstvo.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Robinson. Generale Gojoviću, da li vam je poznato da li je u Vojsci Jugoslavije, pre agresije NATO, vršena edukacija u oblasti međunarodnog humanitarnog prava?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, vršena je edukacija. Na osnovu postignutog protokola koji je potpisao ministar odbrane sa

predstavnikom Međunarodnog crvenog krsta (ICRC, International Committee of the Red Cross).

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je u toj edukaciji učestvo-
vao Međunarodni komitet crvenog krsta?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste. Učestvovali su njegovi pre-
davači.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću, šta je svaki
vojnici Vojske Jugoslavije, dakle, želim da budem vrlo precizan, šta je
svaki vojnici Vojske Jugoslavije nosio sa sobom u okviru svoje
redovne opreme, a što je vezano za međunarodno humanitarno
pravo?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa svaki vojnici je imao u svojoj
opremi, kad dobije opremu vojničku i pravila ponašanja za vojnici
u borbi, gde su u kratkim crtama izneta ona njegova prava koja ...
Kako se ponaša u borbi, kako postupa sa ranjenicima, kako postu-
pa sa zarobljenicima i kako se postupa sa civilnim stanovništvom i
druge ove odredbe ... Dakle, sažeto je to. To je jedna plastificirana,
u vidu dva lista, knjižica. To je jedan deo, to je izdanje Vrhovnog
štaba, Generalštaba i bilo je, isto, po uputstvu Međunarodnog
komiteta crvenog krsta, prevedeno na srpski jezik i ćirilicom ... Isto
jedna knjižica koja je pored ovih elemenata, svih, ilustrovana znaci-
ma u vidu stripa gde se prikazuje postupanje sa ranjenicima,
bolesnicima, tako da je svaki vojnici to imao gde su sažeti svi ovi
izvodi iz pravila ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Da se za sada usredsred-
imo na ovo pravilo ponašanja za borci. Gospodo, fotokopija je data
u tabulatoru 3, ali ja ovde imam original, imam original da biste vi
mogli da vidite kako je to stvarno izgledalo. To je jedan plastificirani
...

SUDIJA ROBINSON: Da, imamo to.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, gore piše "Vojska Jugoslavije, štab Vrhovne komande". Da li je to, dakle, najviši autoritet koji zapoveda svim pripadnicima oružanih snaga?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li su, prema tome, pravila ponašanja za borce koje je izdao štab Vrhovne komande, forma naredbe borcima?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: U svakom slučaju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas da otvorite, ovde je u fotokopiji dato kako su ove četiri stranice date, ali ovo je plastificirana, plastificirani karton od samo dva lista, malo veći nego što je saobraćajna dozvola, da se može nositi u džepu. Molim vas da pređemo preko ovoga što je, dakle, svaki vojnik dobio u formi koja je prilično otporna na habanje i da je može uvek imati uz sebe. Ovde vidimo da ima četiri ... Ima tri na prvoj strani, četiri, pet poglavlja, sasvim kratko na ove tri strane, ako se zanemari naslovna strana gde piše da je štab Vrhovne komande i pravila ponašanja. U pravilima borbe piše: "Boriti se samo protiv boraca, napadajte samo vojne ciljeve; poštujujte civile i civilne objekte; ograničite razaranja isključivo na ono što zahteva vaš zadatak; poštujujte znak Crvenog krsta. On štiti ranjenike, bolesnike, medicinsko osoblje, osoblje Crvenog krsta, vizila hitne pomoći, transportna vozila Crvenog krsta, bolnice, stanice za prvu pomoć i objekte Crvenog krsta". Drugo poglavlje: "Postupak sa ranjenim protivnicima. Pokupite ih sa bojišta; ukažite im pomoć; predajte ih svom pretpostavljenom ili najbližoj medicinskoj ekipi; poštujujte medicinsko osoblje i objekte". Ja ne čitam brojeve ovih tačaka, ali ovo je sve tačka po tačka: "štitite protivničke ranjenike i bolesnike; štitite civilne čamce koji spasavaju ranjenike". Treće poglavlje, "Zarobljeni ranjenici. Poštedite ih, razoružajte ih, predajte ih svom pretpostavljenom; postupajte s njima humano; njihove porodice moraju biti obavestene o njihovom zarobljavanju". Četvrto poglavlje, "Civili.

Poštujte ih; postupajte humano sa onima koji su u vašoj vlasti; štite ih od nasilja; odmazde i uzimanje talaca su zabranjene; poštujte njihovu imovinu, neoštećujte i nepljačkajte". I peto poglavlje, "Međunarodno humanitarno pravo," gde se malo šire objašnjava "U vreme rata određena pravila se moraju poštovati, čak i kada je neprijatelj u pitanju. Ova pravila sadržana su u četiri Ženevske konvencije (Geneva Conventions)" i tako dalje i govori se "kao potpisnik Ženevske konvencije i protokola, Jugoslavija. "Posebno Ženevske konvencije štite sledeće kategorije osoba" pa se onda govori "ranjene i bolesne pripadnike oružanih snaga na bojištu i sanitetsko osoblje, prva konvencija, ranjene i bolesne pripadnike oružanih snaga na moru i brodolomnike, druga konvencija, ratne zarobljenike, treća konvencija, građanska lica u vlasti neprijatelja ili na okupiranim područjima". I onda se posebno ovde izdvaja član 3 koji je zajednički za sve četiri konvencije i obavezuje na humano postupanje sa svim osobama koje ne učestvuju u sukobu ili koji to više ne čine. Ovo pravilo naročito zabranjuje nehumane postupke, uzimanje talaca, mučenje i izvršenje smrtne kazne bez suđenja i nalaže da se suđenja moraju odvijati uz sve propisane garancije" i govori se "da su države članice Ženevske konvencije obavezuju pa podjednako brinu o ranjenicima, bez obzira da li se radi o pijateljima ili neprijateljima, poštuju fizički integritet, čast i dostojanstvo, porodična prava, moralna i verska ubeđenja svakog pojedinca, zabranjuju mučenje i neljudske postupke i zabranjuju izvršenje smrtne kazne bez propisanog suđenja, istrebljenje, uzimanje talaca, pljačkanje, razaranje civilne imovine. Dopuštaju se ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, znamo da vi to možete da pročitate, ali recite nam, šta je pitanje? U čemu je suština?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću, s obzirom da je štab Vrhovne komande svakom borcu dao ova pravila ponašanja, da li je po čitavom lancu komandovanja se vodilo računa i šta se preduzimalo da se ova pravila ponašanja u celini poštuju? Dakle, ovo

ide od Vrhovne komande do dole i uručuje se svakom borcu ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Svakom borcu ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je to uručeno ćutke ili je objašnjeno svakom borcu o čemu se radi?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: To je objašnjeno svakom vojniku. Svi su to imali kod sebe, a, pored toga i starešine su dobile naredenje da strogo vode računa da se to sprovede u praktičnom ponašanju u toku borbe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste pomenuli da je pored ovog uputstva koje je dao štab Vrhovne komande, data i pravila ponašanja za borce koji sadrže i skice, crteže u vezi sa svim ovim pravilima ponašanja, koja su, u stvari, već sadržana u ovome, u ovome o pravilima ponašanja, uz prazne, nepopunjene formulare za upisivanje, za upisivanje imena, datuma, prezime i ime oca, mesto, poštanski broj, adresa i tako dalje, za zarobljene ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: To je u slučaju zarobljavanja da ima i taj podatak, tako da je bilo u vidu podsetnika isto gde je razrađeno ilustrativno. Dakle, za one koji više pamte vizuelno, da imaju mogućnost da se lakše snalaze u tome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A onda je sa suprotne strane kao, isto kao i prva strana, data neka najelementarnija uputstva o prvoj pomoći. Dakle, to je isto podeljeno borcima. Je li to tačno, generale Gojoviću?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, tačno je.

SUDIJA ROBINSON: Generale, da li je to bila odgovornost vaše službe da krivično goni vojnike ili bilo koga drugog ko bi prekršio ova brojna pravila?

SVEDOK GOJOVIĆ: Krivično gonjenje je preduzimao vojni tužilac u toku rata i procesuirali vojni sudovi, a moja je dužnost bila da se obezbedi rad sudova i tužilaštva i da se organizuje ta kompletna voja struktura za njihov nesmetan rad i objedinjavanje svih tih

poslova i obaveza vezanih za to.

SUDIJA ROBINSON: Da, mislim da ćemo na to da se vratimo. Gospodine Miloševiću, izvolite. Nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Molim vas da tabulatore 3 i 4 uvedete, dakle, ovaj ... ova pravila štaba Vrhovne komande koja sam citirao, to je tabulator 3, pravila ponašanja za borce i prva pomoć ...

SUDIJA ROBINSON: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Tu je dat i potsetnik za pripadnike Vojske Jugoslavije ... Dakle, potsetnik. Ja ga, isto, ovde imam u originalu. On je, takođe, plastificiran, "Potsetnik za pripadnike Vojske Jugoslavije angažovanih na prostoru zahvaćenom diverzantsko-terorističkim dejstvima". On je iz juna 1998. godine. Neću ga, neću ga citirati. Skrećem vam pažnju na stranu 6 Potsetnika, generale. Pretpostavljam da ga imate?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pretposlednji pasus kaže: "Preduzimati energične mere na sprečavanju neborbenog ponašanja pojedinaca, jedinica i komandi". Na strani 7 ...

SUDIJA KVON: Da li je to tabulator 4 ili tabulator 5? Mislim da je to tabulator 4.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pod drugom ovom tačkom, na strani 7, se, između ostalog, kaže, ja sad nemam vremena sve da ilustrujem, jer sam ilustrovao kroz ona pravila ponašanja, kaže: "Pri dejstvu neprijateljskih grupa iz utvrđenih objekata naseljenog mesta, posle upozorenja upotrebiti oruđa za neposredno gađanje ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, prevodioci vas mole da se dokument stavi na grafoskop kako bi mogli da ga prate.

SUDIJA KVON: Koji je podnaslov ili nadnaslov tog pasusa?

SUDIJA ROBINSON: Čini se da to ne odgovara tabulatoru koji ste pomenuli, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Tabulator 4, "Potsetnik za pripadnike Vojske Jugoslavije ...

SUDIJA ROBINSON: A koji je naslov tog paragrafa?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja sad čitam, citiram kratak jedan citat iz broja 1, znači "Postupak pripadnika Vojske Jugoslavije i jedinica u slučaju ugrožavanja ljudi, materijalnih sredstava i objekata na prostoru zahvaćenom diverzantsko-terorističkim dejstvima", pa onda ...

SUDIJA KVON: Našli smo. To je engleska verzija, strana 3, pretposlednji paragraf. Tabulator 4, strana 3.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U trećem pasusu se kaže: "Preduzimati energične mere na sprečavanju neborbenog ponašanja pojedinaca, jedinica i komandi", a onda dalje pod istim tim podnaslovom gde kaže kako se treba pridržavati sledećih načela u borbenim dejstvima, ima ovde tačke, pa druga kaže: "Pri dejstvu neprijateljskih grupa iz utvrđenih objekata naseljenog mesta, posle upozorenja upotrebiti oruđa za neposredno gađanje, selektivnim uništavanjem neprijatelja i objekata iz kojih se dejstvuje". Pa, onda, imate poglavlje 3, "Postupak sa pripadnicima diverzantsko-terorističkih grupa prilikom lišavanja slobode" i na početku kaže: "Sve dok pripadnik diverzantsko-terorističke grupe upotrebljava oružje ili pruža otpor, prema njemu postupati u svemu kako to nalažu borbeno pravila, a nakon polaganja oružja i prestanka pružanja otpora, postupiti na sledeći način" i onda se kaže "lišiti ga slobode, identi-

fikovati", onda se tu vrši istraga ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, koje je pitanje? Vi sada dajete iskaz. Mislim da pitanje nije bilo "da li ste imali adekvatne propise i pravila". Da li želite da se ovaj dokument uvede u spis ili je već uveden?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, svakako treba da bude uveden. Sad vas pitam, dakle, generale Gojoviću, pravila ponašanja za borbe štaba Vrhovne komande koje smo maločas uveli, pravila ponašanja za borbe sa ilustracijama, to su imali svi vojnici. Ovo, "Potsetnik za pripadnike Vojske Jugoslavije", da li je i on deljen svim vojnicima ili je deljen starešinama?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ovaj potsetnik, ako je reč o ovome što sad govorimo, to su imale sve starešine do najnižeg nivoa komandovanja: od komandira odeljenja, do komandira voda, čet, bataljona i dalje. I ovo je potsetnik prvenstveno namenjen njima, a imale su ga i posade na nekim oruđima, na oruđima gde je u pitanju posada.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite, generale, u tabulatoru 5 imate isto jednu kratku knjižicu. Ja je ovde imam u originalu. To je rezime Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine i dopunskih protokola. To je knjižica štampana ćirilicom, a data je od strane Međunarodnog komiteta Crvenog krsta. Kome je deljen ovaj rezime Ženevskih konvencija i dopunskih protokola?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ovaj rezime je deljen, isto, takođe ... Sve su to starešine imale, dakle, svaki starešina je ovaj rezime Ženevskih konvencija, imao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I, konačno, u tabulatoru 6 ima knjižica "Osnove ratnog prava", gde kaže: "Rezime za starešine, pravila ponašanja u borbi i program obuke." Tu piše "Odlomak iz priručnika F. de Mulinena (F. De Mulinen) o ratnom pravu za

oružane snage", dakle, nešto što se u čitavom svetu koristi. Je li to tako, generale Gojoviću?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Molim vas da se i ovi tabulatori uvedu. To je davano starešinama, je l' tako?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ne samo da je davano, nego su to svi imali kod sebe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ja sam bio neprecizan u konstataciji. Razumem. Dakle, pored ovih navedenih mera u cilju poštovanja humanitarnog prava koje su preduzimate pre agresije, za koja naređenja izdata tokom agresije u cilju poštovanja humanitarnog prava, znate? I koji je sadržaj tih naređenja?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ja znam za dva naređenja štaba Vrhovne komande. Jedno je doneto 2. aprila 1999. godine i drugo je doneto 10. maja. To drugo sam neposredno ja sastavio, a potpisao ga je general Ojdanić kao načelnik štaba Vrhovne komande u kome ... U ovom prvom je bilo dato naređenje sa nivoa štaba Vrhovne komande o poštovanju i pridržavanju pravila međunarodnog humanitarnog prava na jedan interpretativan način, tako da je ono išlo i uz ova sva uputstva o kojima smo govorili, a zatim je 10. maja doneto drugo naređenje gde je više bilo u imperativnom smislu, dakle, konkretnije i izričitije naređeno i naznačeno, prvo, da se obezbedi poštovanje. Dakle, svaki je starešina bio dužan da preduzme mere da se poštuje u svojim jednicama; drugo, da ukoliko se ne poštuje, da podleže odgovornosti, a onda, dakle, ima četiri tačke. Dakle, slobodno ih interpretiram, ne mogu sada da ih citiram, svakako. Dakle, da preduzme sve mere da se spreči vršenje povreda, težih, a ukoliko dođe do povreda, da preduzme sve mere da se učinioci otkriju i da se peruzme gonjenje njihovo, da se dostave predmeti nadležnom tužiocu, a onda, u odnosu na sudove,

da se ubrzaju postupci u procesuiranju svih tih slučajeva. Dakle, to je naređenje bilo izričito, da se doslovno naznačava lična odgovornost svakog starešine u postupku u okviru ovih pravila ponašanja. To je išlo sa nivoa štaba Vrhovne komande i ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vi govorite tu posebno o naglašavanju u ovom dokumentu štaba Vrhovne komande, lične odgovornosti. U tački 2 naređenja, piše: "Naređujem", kaže "Lično je odgovoran za povredu načela", to je tabulator broj 7, gospodo. Tačka 2: "Lično je odgovoran za povredu načela i pravila i propisa međunarodnog ratnog prava svaki pojedinac, vojno lice ili civilno lice koje izvrši tu povredu ili ...

prevodioci: Prevodioci mole da čitate sporije.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, prevodioci ne mogu da vas prate.

TUŽILAC NAJS: Tabulator 7? To je već uvedeno u spis kao dokument 323, tabulator 5.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Dakle, tačka 2: "Lično je odgovoran za povredu načela i pravila propisa", ja se nadam da sada prevodioci imaju na grafoskopu i engleski prevod, "pravila i propise međunarodnog ratnog prava svaki pojedinac, vojno lice ili civilno lice koje izvrši tu povredu ili naredi da se ona izvrši, odnosno, podstrekava, pomogne ili saučestvuje u takvoj povredi. Nepoznavanje odredbi, pravila i propisa međunarodnog ratnog prava ne isključuje odgovornost onih koji su te odredbe povredili". I onda se dalje govori šta su dužni da čine. Pod tačkom 4 se posebno kaže: "Lično je odgovoran svaki vojni starešina koji zna da su povrede načela pravila i propisa međunarodnog ratnog prava izvršene, a protiv izvršioca ne pokrene disciplinski ili krivični postupak". I onda se govori: "Protiv svakog lica koje postupi suprotno odredbama ovih tačaka od 1 do 4, pokrenuće se kod vojnog tužio-

ca" i tako dalje, a onda se u tački 6, kaže: "Sa svim pripadnicima komandi, štabova, jedinica i ustanova Vojske Jugoslavije proučiti prilog uz ovu naredbu o krivičnoj odgovornosti za ratne zločine i ostale teške povrede međunarodnog ratnog prava, kao i o krivičnim delima protiv čovečnosti i međunarodnog prava". I onda je tu, to je u istom tabulatoru, dat prilog na kome se ... Insistira se, znači, u ovoj naredbi da se sa svim pripadnicima prouči prilog o krivičnoj odgovornosti za ratne zločine i ostale teške povrede međunarodnog ratnog prava i o krivičnim delima protiv čovečnosti i međunarodnog prava. Ovo je veoma iscrpan prilog. Ja ne želim da ga čitam. Da li vi imate neku posebnu opasku u vezi sa ovim. generale, s obzirom da ste vi pripremali ove dokumente?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa, ja bih samo dodao, vrlo kratko. Dakle, ja sam išao za tim da, zaista, na jedan izričit način, da ne bi neko, eventualno, posumnjao da će ipak biti neke tolerancije, tolerisati neka postupanja i sa najvećeg nivoa komandovanja. Dakle, to je na jedan izričit, imperativan način stavljeno do znanja, dakle svim organima, dakle svim komandama, svim starešinama i svim onim organima koji učestvuju u procesuiranju, da se moraju toga pridržavati i da u tom pogledu nema nikakvih, ne sme biti nikavih odstupanja. U protivnom podležu odgovornosti, svaki dole koji se ne pridržava toga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro generale. E sada, molim vas ...

SUDIJA KVON: Generale, generale Gojoviću, da li možete da nam kažete iz kog razloga je ovo naređenje izdato 10. maja 1999. godine?

SVEDOK GOJOVIĆ: Pre toga je bilo naređenje 2. aprila 1999. godine, jer ovde ima, u ovom naređenju, na kraju, ovaj poslednji pasus, gde se to naređenje stavlja van snage, dakle, pod brojem 06, dakle pod tačkom 7 ove naredbe, gde je u tom naređenju,

dakle od 2. aprila 1999. godine, dakle, svrha je da se i sa nivoa Vrhovne komande, ne samo distribuiranjem ovih akata dole, opštih akata i posebnih propisa zakona, ovo što smo malopre naveli, nego da i direktno ide naređenje, da se da veći autoritet i da se jasno stavi stav štaba Vrhovne komande po ovim pitanjima. Jer tada je već bilo nekih ... To ćemo videti kad budemo izlagali ovaj deo pokrenutih postupaka, dakle, podataka o već pokrenutim nekim postupcima sa smrtnim slučajevima, gde je bio ishod smrtni slučaj i to je bilo odmah alarmirano, dakle i štab Vrhovne komande da se u tom pogledu još jednom interveniše, u tom pravcu zbog predostrožnosti.

SUDIJA KVON: Imate li kod sebe naređenje od 2. aprila?

SVEDOK GOJOVIĆ: Na žalost, nemam.

SUDIJA KVON: Hvala.

SVEDOK GOJOVIĆ: Ako dozvolite, to je slično, samo je bilo malo uopštenije. Više je, dakle, parafraziralo ove opšte odredbe koje se odnose, a ja sam predložio, general Ojdanić je prihvatio, da to ide na, ovako, više izričitiji, dakle, način. Onako, čisto vojnički, a ne, ovako, pravno, kako je to predviđeno u ovim Konvencijama. Dakle to je, u tome je samo, znate, razlika.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, možete li nam pomoći da dobijemo i to naređenje od 2. aprila?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Može, ja ... Nema problema. To postoji u arhivi, nego ja nisam našao za shodno da ga potražim i ponese sa sobom. A to se naređenje može dobiti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, hvala vam. E sada, generale, ima ono "međutim".

(Pretrեսno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću, međutim ili, da kažem, na žalost i pored svih mera preduzetih, dakle, sad ste opisali pre i tokom agresije u cilju poštovanja međunarodnog humanitarnog prava, ipak je bilo kršenja humanitarnog prava od strane pripadnika naših oružanih snaga.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, bilo je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li se može reći da je vaša ključna aktivnost tokom agresije bila vezana za praćenje rada vojnih pravosudnih organa, uključujući, prema tome, da pojasnim pitanje i kršenja humanitarnog prava i pitanja procesuiranja izvršilaca tih kršenja i svega što ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, nakon uspostavljanja pune funkcije rada vojnih tužilaca i vojnih sudova u uslovima ratnog stanja, dalji moj osnovni zadatak je bio praćenje rada tih institucija, dakle, rada tužioca i suda u procesuiranju svih ovih predmeta, gde je bilo, između ostalog, je li i kršenje međunarodnog humanitarnog porava, tu je bilo i drugi krivičnih dela, svakako. To je jedan veliki set krivičnih dela koji su bili, tako da je čitav taj rad praćen sa nivoa Pravne uprave.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, pretpostavljam da je mnogo više bilo ovih drugih krivičnih dela ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, da, da ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... kao i u svakoj piramidi ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, apsolutno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... od onih najmanjih pa do najtežih. Dobro, dakle, pomenuli ste ratne sudove i tužioce, kada ste ...

TUŽILAC NAJS: Ovo je jedno vrlo interesantno, tendenciozno i sugestivno pitanje. Sigurno iza njega stoji neka svrha. Ja ću, naravno, to da ispitam u unakrsnom ispitivanju, ali sada bi trebalo da se primeni pravilo koje važi za ispitivanje svedoka.

SUDIJA ROBINSON: Tako je. Gospodine Miloševiću ovo pitanje nije dozvoljeno. Sugestivno je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja nisam ni postavio pitanje, gospodine Robinson. Ja tek se spremam da postavim pitanje. Pomenuli ste ...

SUDIJA ROBINSON: Ne. Ono što ste vi rekli svedoku je bilo sugestivno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne, ja sam pokušao, gospodine Robinson, samo da razumem ono što je svedok odgovorio. Rekao je "I mnogo drugih dela", a kao u svakoj piramidi krivičnih dela, postoji uvek mnogo drugih dela. Nisu samo praćena ova koja se tiču prekršaja međunarodnog humanitarnog prava. Pa najviše je slučajeva, na primer, krađa ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, hajde da se ne igramo oko ovoga. Vi dobro znate da je vaše pitanje bilo neprimereno i sugestivno i vi, apsolutno, možete to pitanje da preformulišete na odgovarajući način. Očekujem da to i učinite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, dobro, gospodine Robinson. Uopšte neću time da se bavim dok ne dođemo do statističkih podataka. Nije bilo ni potrebno da se postavlja, uostalom. Pomenuli ste, dakle, da ste pratili rad svih tih vojnih pravosudnih organa i pomenuli ste uspostavljanje ratnih sudova i tužilaca. Moje pitanje glasi: kada su uspostavljeni ratni sudovi i tužioci, to jest vojni sudovi u vreme ratnog stanja, kao i vojni tužioci u vreme ratnog stanja?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Oni su odmah uspostavljeni

nakon objavljivanja ratnog stanja. Prema tome, izvršena je mobilizacija 26. marta 1999. godine. Na osnovu naredbe o mobilizaciji aktivirani su svi vojni tužioci i vojni sudovi za vreme ratnog stanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A recite mi kada su ti vojni tužioci i sudovi, dakle, vojni sudovi i tužioci za vreme ratnog stanja, rasformirani?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Oni su rasformirani prestankom ratnog stanja, dakle, to je izričita odredba u Zakonu o vojnim sudovima i Zakonu o vojnim tužiocima. Dakle, proglašenjem ratnog stanja formiraju se sudovi za vreme rata, a prestankom ratnog stanja prestaje rad. Dakle, tog momenta prestaje njihov rad, a nakon toga sledi ona tehnička strana njihovog rasformiranja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A recite mi, generale, kada su poslednji put na prostoru Jugoslavije postojali ratni sudovi pre 1990. godine?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Poslednji put su radili za vreme Drugog svetskog rata i radili su do ... Zaključno do kraja 1947. godine. Od tog datuma pa do trenutka, do 1999. godine, nisu nikada formirani, na sreću, jer nikada nije bilo rata na tom prostoru.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A tada kada su formirani, formirani su po slovu zakona, kada proglašenjem ratnog stanja vojni sudovi imaju taj poseban status, do zaključenja ratnog stanja, je l' tako?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: E to je Zakonom o vojnim sudovima i Zakonom o vojnom tužiocu predviđeno posebno poglavlje o formiranju sudova za vreme ratnog stanja i tužioca.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. A recite mi sad, na kom nivou je zaključeno da sistem ratnih vojnih sudova i tužilaca ne funkcioniše dovoljno dobro i odakle je potekla inicijativa da se taj sistem unapredi i učini maksimalno efikasnim? Ali možda, prethod-

no ... Rekli ste "Mobilizacija je vršena" i tako dalje. Šta su bili problemi u radu tih mobilisanih sudova, tih prvih, početnih dana?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa bilo je tih početnih dana određenih poteškoća, pre svega, formacija koja je predviđala ratne sudove nije bila dobro dimenzionirana. Dakle, postavljen je minimalan broj koji je potreban za rad. To se ispostavilo da nije dovoljno, da treba povećati formaciju. To je jedan deo. Drugi deo je na onom stručnom planu, jer su postavljani sudije i tužioci iz mirnodopskih sudova i tužilaca, jer nije bilo dovoljno oficira da bi se popunili, jer je formirano daleko više, 24 suda, ratna i 24 tužilaštva, a ovamo smo bili imali samo po tri u mirnodopskom sastavu, tako da ih nije bilo dovoljno. Trebalo je iz rezervnog sastava. Postavljani su ljudi koji su ispunjavali formalne uslove, imali su Pravni fakultet, pravosudni ispit, imali su čin rezervnog oficira, jer je to uslov da ima čin rezervnog oficira. Međutim, ti se ljudi nisu bavili sudovanjem. Radili su neke druge pravne poslove u socijalnim osiguranjima, u zavodima za zapošljavanje, u opštinama, tako da oni nisu u stručnom pogledu mogli odmah da se snađu, pa je to usporavalo i otežavalo njihov rad, pa je bilo neophodno da se izvrši ta reorganizacija u ovom drugom pogledu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kad kažete da su radili na drugim poslovima, mislite na poslove koje su radili u miru?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pre početka rata i pre nego što su mobilisani?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da. Jeste. To su iz rezervnog sastava civili koji su imali ratni raspored na tim formacijama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. E sad mi odgovorite na pitanje koje sam vam postavio: na kom nivou je zaključeno da sistem ratnih vojnih sudova i tužilaca ne funkcioniše dovoljno dobro i odakle je potekla inicijativa da se taj sistem unapredi i učini maxi-

malno efikasnim?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa to sam već napomenuo. Da ponovim, to je zaključeno na nivou štaba Vrhovne komande, jer u razgovoru sa generalom Ojdanićem, on mi je to saopštio da je potrebno da se taj rad bolje unapredi i da ima određenih poteškoća i da predsednik, predsednik Milošević traži da se iznađe neko rešenje ko će to vrlo brzo da reorganizuje i da to uspostavi i tako je došlo do toga da su se opredelili za mene, jer sam imao iskustva na svim tim poslovima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. A recite kratko, čime je i kako regulisana organizacija i rad vojnih pravosudnih organa za vreme rata?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Organizacija i rad vojnih pravosudnih organa. Ja ... Kad se upotrebi pojam vojno-pravosudnih organa podrazumeva se i tužilac i sud, tako da bih zamolio Pretresno veće ako negde napravim propust da to ima u vidu. Zakonom o vojnom tužiocu regulisan je rad vojnog tužioca za vreme ratnog stanja, a u Zakonu o vojnim sudovima, rad sudova. To je član ... U zakonu o vojnim sudovima to je član od 74 do 76. To su samo tri člana i Zakon o vojnom tužiocu, član 36 do 38, a pored je regulisano da proglašenjem ratnog stanja prestaju sa radom mirnodopski sudovi, s tim što Vrhovni vojni tužilac i Vrhovni vojni sud nastavljaju rad u sedištu štaba Vrhovne komande. A ovi se prvostepeni se rasformiravaju i formiraju se ratni sudovi. To je dalje razrađeno za tužioce uredbom o radu vojnog tužioca za vreme ratnog stanja, a za sudove poslovníkom je predviđeno nekoliko odredbi o radu vojnih sudova za vreme ratnog stanja. I jedan i drugi akt donosi savezna Vlada. I ti su akti doneti ranije. Po njima je pristupljeno organizaciji rada vojnih sudova i vojnih tužilaca za vreme ratnog stanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Hvala vam, generale. Gospodo, ja bih samo prešao preko ovih dokaznih predmeta na koje se, upravo, general osvrnuo. Skrećem vam pažnju da u tabula-

toru 8, ovde je data fotokopija Službenog lista Savezne Republike Jugoslavije koji objavljuje propise. Dakle, to je od 13. februara 1998. godine, "Uredba o organizaciji rada vojnog tužioca za vreme ratnog stanja". To je akt koji je general pomenuo. U tabulatoru 9 imate Zakon o vojnim sudovima. General se pozvao na Zakon o vojnim sudovima. I ono na šta ste se pozvali, generale, da li je to ovo što na drugoj strani ovog zakona piše, to je glava 11, "Organizacija i rad vojnih sudova za vreme ratnog stanja", član 74: "U slučaju ratnog stanja vojni sudovi prvog stepena iz člana 8 ovog zakona prestaju sa radom, a Vrhovni vojni sud nastavlja rad u sedištu štaba Vrhovne komande. Za vreme ratnog stanja vojni sudovi prvog stepena formiraju se pri komandama vojnih okruga, divizija, korpusa, armija, komandi Ratnog vazduhoplovstva i protiv-vazdušne odbrane i komandi Ratne mornarice". I član 75: "Za vreme ratnog stanja postavljenje, udaljenje od dužnosti i razrešenje od dužnosti predsednika, sudija i sudija-porotnika vojnih sudova vrši predsednik republike na predlog načelnika štaba Vrhovne komande". I onda se kaže: "Poslovnik o radu vojnih sudova i postupak pred tim sudovima u slučaju ratnog stanja propisuje savezna Vlada", da bismo, onda, u tabulatoru 10 imali isto tako ovaj Službeni list ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, sada je vreme za pauzu. Idemo na pauzu od 20 minuta.

ADVOKAT KEJ: Molim da se tabulatori 8 i 9 uvrste u spis.

SUDIJA ROBINSON: Da.

SUDIJA KVON: Želeo bih da kažem da je tabulator 5 uvršten u spis, ali nemamo prevod.

ADVOKAT KEJ: Imamo jednu englesku verziju tog tabulatora, ali to je teško da se nabavi. Nismo nijednu našli u Ženevi (Geneva) u

Međunarodnom crvenom krstu. Pokušavamo to sada da nađemo. Tabulator 6 je već uvršten u spis, kao što znate.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo da vam kažem. Mojim saradnicima je rečeno da je ovo dokument koji se može naći na sajtu Međunarodnog crvenog krsta zato nismo uzeli da pravimo prevod. Ovde je dat tabulator gde je taj dokument štampan ćirilicom za naše potrebe. Ali, pošto je to rezime Ženevskih konvencija koje je izdao Međunarodni crveni krst, on je u potpuno identičnom obliku među njihovim dokumentima. Zato nismo sada prevodili srpski prevod rezimea Ženevskih konvencija da ne bi rasipali sredstva. Tako da mislim da se može prihvatiti, jer je ovo, zaista, samo na ćirilici i na srpskom, dokument koji je javni dokument Međunarodnog crvenog krsta.

SUDIJA ROBINSON: Sada idemo na pauzu.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Nastavite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Robinson. Stali smo, koliko sam ja zapamtio ... Vi ste prihvatili do tabulatora 9. Generale Gojoviću, u tabulatoru 9 ja sam citirao deo odredbe koji kaže da Poslovnik o radu sudova i postupak pred tim sudovima u slučaju ratnog stanja propisuje savezna Vlada, pa vam sad skrećem pažnju na tabulator 10. To je isto "Službeni list" Savezne Republike Jugoslavije od 4. aprila 1999. godine gde je "Uredba o primenjivanju Zakona o krivičnom postupku za vreme ratnog stanja" koju je donela savezna Vlada. Šta je, šta je suština u pogledu ove "Uredbe o primenjivanju Zakona o krivičnom postupku za vreme ratnog stanja"? Da li se razlikuje u materijalnom delu od propisa koji važe za vreme mira i, uopšte, u čemu je razlika?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa suština ove "Uredbe o primeni Zakona o krivičnom postupku" koja je ovde doneta, jeste da se

ubrza sam postupak i da se obezbedi efikasnije postupanje nadležnih organa. Naime, tužilaca i sudova. Prvo ja bih samo nekoliko značajnijih odredbi naveo, ne bih čitavo ... Kad je reč o krivičnom gonjenju, dakle, za vreme ratnog stanja ne mogu se pozivati počinioци dela na imunitet, koji imaju, za krivična dela protiv Vojske Jugoslavije, protiv međunarodnog humanitarnog prava i za krivična dela gde je predviđena najmanja kazna pet godina zatvora. Dakle, tužilac može da preduzme gonjenje brz prethodnog traženja saglasnosti od nadležnog organa, to je Parlament, da nekome skine imunitet. Dakle, to je značajna jedna odredba. Druga odredba odnosi se na suđenje sudije pojedincima, gde može i da sudi za krivična dela gde je propisana kazna zatvora do pet godina, inače, u redovnom postupku je do godinu dana, dakle, da se tu ubrza postupak. Dakle, kada je u pitanju istraga, to je značajnija jedna novina, gde je data mogućnost da tužilac vodi istragu. Inače u redovnom postupku u našem ...

prevodioci: Molimo svedoka da govori malo sporije.

SVEDOK GOJVIĆ – ODGOVOR: U procesnom zakonodavstvu tužilac ne vodi istragu, nego sud, tačnije, istražni sudija. Dakle, ovde je data mogućnost da u ratu i tužilac može voditi istragu. Zatim, u hitnim slučajevima istražni sudija može da preduzima određene radnje i bez zahteva tužioca, a, takođe, mogu i organi unutrašnjih poslova, dakle, organi otkrivanja takođe da preduzimaju neke radnje bez saglasnosti, kažem, tužioca, ali su dužni, posle toga, da ga obaveste da se on uključi da dalje rukovodi tim postupkom. Dakle, to je ta odredba vezana za istragu. Zatim, takođe je predviđeno da tužilac može podići optužnicu bez saglasnosti istražnog sudije i bez sprovođenja istrage ako samo na osnovu prijave može da ima dovoljno elemenata za krivična dela za koja je predviđena kazna zatvora do 10 godina. Dakle, tu se obezbeđuje ubrzavanje postupka i skraćeni su procesni rokovi vezano za optužnicu. Prigovor na optužnicu sveden je na 24 časa, inače je u redovnom toku stvari na osam dana i zakazivanje suđenja od podizanja optužnice i uručen-

ja optužnice optuženom može da protekne najmanje 48 časova, inače u redovnom je postupku osam dana. Dakle, na taj način se ubrzava postupak i drugo: rok za izjavljivanje žalbe na presudu je tri dana. Inače u redovnom postupku je, zavisno od krivičnog dela, osam dana, odnosno 15 dana. I jedna novina za rad vrhovnih sudova jeste da prilikom odlučivanja o žalbi, ako sudsko veće oceni da nije neophodno, onda se na sednicu ne pozivaju stranke, dakle, optuženi, branilac i tužilac. Dakle to su odredbe koje su išle za tim da se stvore uslovi za efikasniji i brži postupak.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, generale, da li smatrate da ste rekli sva bitna pitanja koja se odnose na ovako opšte pitanje kako je regulisana nadležnost vojnih pravosudnih organa za vreme ratnog stanja.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Upravo nadležnost pravosudnih organa, što se tiče nadležnosti, oni su ... Stvarna nadležnost je ostala ista, a to znači da preduzima se krivično gonjenje protiv pripadnika Vojske Jugoslavije i za određena krivična dela koja su taksativno navedena u Zakonu o vojnim sudovima, uz primenu ovih procesnih odredbi. Dakle, ništa se drugo bitno ne razlikuje postupak za vreme ratnog stanja i postupak u miru.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Molim vas da prihvatite ovaj tabulator 10, a tabulator 11 ...

SUDIJA ROBINSON: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: ... sadrži Zakon o vojnom tužiocu, pa posebno skrećem pažnju u tabulatoru 11, poglavlju 5 ... Govori se o organizaciji i radu vojnog tužioca za vreme ratnog stanja. Ja mislim da je dovoljno vremena potrošeno na ta objašnjenja i da ne treba da se posebno time sad bavim, ali, molim vas, da i ovaj tabulator 11 koji sadrži Zakon o vojnom tužiocu, takođe, uvedete u dokazne predmete.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Tabulatori 10 i 11 se uvrštavaju u spis

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala. Recite ukratko, generale, koji su bili problemi s kojima ste se vi suočili? Pitanja koja je trebalo razrešiti ovom aktivnostima poboljšavanja rada ratnih vojnih sudova i tužilaštava ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa bilo je ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste ukratko bili pomenuli neka pitanja mobilizacije, organizacije, formacije, nadležnosti ... Samo ukratko o tih nekoliko stvari. Dakle, koji su bili problemi koje je trebalo razrešiti ovim aktivnostima, poboljšanja rada svih tih organa.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Prvo, izvršena je ... Najpre izvršena je kompletna zamena onih tužilaca i sudija koji nisu radili na pravosudnim poslovima, tako da su dovedene nove sudije. I ja sam insistirao i dobio sam sve najbolje sudije iz okružnih i opštinskih sudova koji su radili na krivičnim stvarima, pa su oni mobilisani. Oni koji nisu imali činove rezervnog oficira, unapređeni su prethodno u čin, tako da je to išlo istim aktom i postavljenje i unapređenje, jer su to bili uslovi zakonski da bi mogao biti sudija u vojnom sudu, tako da je ukupno 125 novih sudija postavljeno i tužilaca u pravosudnim organima. To je što se tiče rada suda i tužilaštva. Povećana je formacija, dakle povećan je broj sudija i tužilaca na poslovima da bi se dobilo na efikasnosti i, zatim, u onom tehničkom smislu, kod tehničkog osoblja isto takođe su zamenjeni daktilografi, jer su imali raspored muškarci koji se nisu odavno bavili daktilografijom i ovim poslovima koje treba ... Mobilisane su žene koje, inače, rade na tim poslovima, dakle, jer po zakonu mogu biti vojni obveznici, tako da je kompletiran kompletan sud i u ovom sudećem delu i u ovom tehničkom osoblju i poboljšanje ... Dakle, taj deo prvi je bio najznačajniji i drugo, stvaranje drugih uslova za rad i uspostavljanje bolje komunikacije sa komandama jedinica pri kojima su formirani sudovi i tužioci. To je u tom organizacionom i pravnom pogledu

bilo osnovno pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, generale. Recite pri kom komandnom nivou su formirani prvostepeni ratni vojni sudovi i tužioci?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Prvostepeni ratni vojni sudovi i tužioci formirani su, dakle, pri komandama armija, pri komandi, zatim pri komandama korpusa, pri komandama divizija i pri komandama vojnih okruga. Dakle, ovi prvi su direktno u sastavu vojske, u tom operativnom delu, a pri komandama vojnih okruga, dakle, to su vojno-teritorijalni organi koji imaju drugi delokrug poslova i ti sudovi pri komandama vojnih okruga preuzimali su predmete mirnodopskih sudova, a pored ... Dakle, to je na prvostepenom nivou.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A sad mi recite gde je odlučivano u drugom stepenu?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: U rugom stepenu je, dakle, odlučivao Vrhovni vojni sud i Vrhovni vojni tužilac. Dakle, oni su nastavili rad u sedištu štaba Vrhovne komande, a pri komandama armija formirana su odeljenja Vrhovnog vojnog suda i odeljenja Vrhovnog vojnog tužioca, tako da se na tom nivou, dole, rešavalo u drugom stepenu za sve sudove iz sastava komande armija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Koliko je bilo ratnih vojnih sudija i vojnih tužilaca u oba stepena?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: U oba stepena ... Ja sam malopre ispustio da kažem da su vojni sudovi formirani i pri komandi mornarice i pri komandi ratnog vazduhoplovstva, dakle, to su te strategijske grupacije, da ne bi ostalo nepopunjeno. A ukupno je bilo 20 prvostepenih vojnih sudova i vojnih tužilaca i četiri drugostepena u tri armije i na nivou štaba Vrhovne komande. Dakle, ukupno 24.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Koliko je bio broj sudija i tužilaca? Skrećem pažnju na tabulator 12 u kome je sadržan pregled

broja formacijskih mesta u vojnim pravosudnim organima po "RF".
"RF" treba da bude ratna formacija, je l' tako?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da. Da, ratna formacija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Dakle, to je tabulator 12.
Pitanje je koliko je bio broj sudija?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ukupno je sudija bilo 155, tužilaca 92, sudija-porotnika je bilo ukupno 525, jer u prvostepenim sudovima, dakle, postupaju i sudije-porotnici u sastavu sudskog veća. Dakle, to su sudije laici koji nisu pravnici.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Vi ste napravili ... Mi imamo ovde na prvoj strani pregled broja formacijskih mesta i onda redom: Vrhovni vojni sud, pa onda, pri komandi Prve armije, Druge armije, Treće armije, Ratnog vazduhoplovstva i protiv-avionske odbrane i pri komandi Ratne mornarice. Tu imate, dakle, 155 i onda Vrhovni vojni tužilac, po istim strukturama 92, a onda ste rukom napravili jedan pregled ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Zbir.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... Zbir i stavili ste ga, kratko protumačili, znači ovde imate ... Vi ste, u stvari, sabrali ove podatke da bi ih imali pregledno?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, jeste, pregledno. Dakle, sudija 155, jer ukupno ovih 20 kad se sabere i četiri u drugom stepenu i kad je u pitanju tužilac, ukupno sudija ima 155, tužilaca 92. To je, dakle, ukupno trebalo angažovati ljudi sa odgovarajućom stručnom spremom, 247. A, inače, samo radi upoređenja, dozvolite ... Mirnodopski sastav svih pravosudnih organa ima negde oko 55 sudija i tužilaca. Tako da je ovaj deo morao biti iz rezervog sastava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, znači otprilike se upetostručio broj.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da. I dole imamo ove podatke sudije- porotnici koji su ... Dakle, ukupno je postavljeno 525 sudija-

porotnika. A unapređeno je u čin rezervnog potporučnika, dakle, 125 sudija i tužilaca da bi mogli biti postavljeni za sudije i tužioce, pored ovih drugih stručnih kvalifikacija. I paralelno su formirani vojni zatvori za izdržavanje pritvora, pri sudovima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Molim vas da ovaj tabulator 12 prihvatite kao dokazni predmet.

SUDIJA ROBINSON: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću, vi ste maločas rekli da se specifičnost, ako sam vas dobro razumeo, ako nisam, vi me ispravite, ali shvatio sam da se specifičnost postupka pred vojnim pravosudnim organima za vreme ratnog stanja, pre svega ogledala u skraćenim rokovima. Jesam li vas dobro razumeo?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sad mi recite, da li je taj ubrzani postupak pred vojnim pravosudnim organima za vreme ratnog stanja, pored ovog skraćenje rokova, podrazumevao bilo kakva druga odstupanja od primene redovnih pravila Zakona o krivičnom postupku?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Nije. Drugih odstupanja nije bilo i nije moglo biti, jer ukoliko bi bilo, to bi bila bitna povreda postupka, gde bi presuda po žalbi morala biti ukinuta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li su u radu ratnih sudova poštovana sva, međunarodnim i unutrašnjim aktima, zagarantovana prava okrivljenih i drugih učesnika postupka?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, bilo je zagarantvano pravo ... Sva prava koja i inače imaju po svim pitanjima. Recimo kad je u pitanju branioc. Ako dozvolite, ja bih tu dao jedno dodatno objašnjenje. Formacija nije predviđala branioce u sastavu pravosudne institucije, a ukazala se potreba, tako da su i te institucije odbrane uvrštene u organizaciju, dakle, od advokatskih komora tražili smo i

dobili smo najpoznatije advokate, koji su dobijali ratni raspored preko ovih vojnih okruga i vojnih odseka, tako da su, je bilo obezbeđeno i prisustvo branioca, advokata, koji su, praktično, dakle, bili mobilisani na čekanje. Dakle, kad se ukaže potreba i tu se obezbeđivalo svakako besplatna odbrana. Dakle, nisu optuženi plaćali tu odbranu, nego su advokati mobilisani kao i svaki drugi vojni obveznici, s tim što nisu bili u uniformi, nego, normalno, u civilnom odelu i radili su na tim poslovima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Hvala vam, generale. A da li u vaše zadatke, dakle, u vreme dok ste radili u štabu Vrhovne komande, spadalo i obilaženje vojnih sudova i tužilaca i neposredan uvid u njihov rad?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Jeste. I ja sam obišao sve sudove i sva tužilaštva koja su formirana i neposredno ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sve?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Sve i neposredno se upoznao sa kompletnim njihovim radom nakon celokupne ove reorganizacije i pružanja pomoći i stekao uvid u njihove poteškoće koje i inače imaju na terenu, jer uvek je drugačije šta se dešava na terenu i u konkretnom radu, nego kad se to reguliše ovim aktima i uputstvima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi, generale, da li je štab Vrhovne komande insistirao na efikasnosti rada ratnih sudova?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: To je bio trajan zadatak, stalan zadatak i stalno je insistirano iz štaba Vrhovne komande i, zaista, to je bio jedan presing na mene da te sudove što više požurijem, posebno tužioce. Tužiocima su uspevali, jer procesno tužiocima daleko lakši posao imaju nego sud. Tako da je došlo do nekog manjeg zastojanja kad su u pitanju sudovi, jer tu počinju da teku procesni rokovi koji se moraju poštovati, pa je to bilo neophodno. Bilo je drugih problema. Teško je bilo uručivati optužnice optuženima, dostavljati pozive, jer to je ratno stanje. Tih problema je bilo i tu je dolazilo do

zastoja i na osnovu toga je stalno bio pritisak na sudove da što efikasnije ... Međutim, ipak su te teškoće savladavali, tako da je efikasnost bila, po mojoj oceni i dubokom uverenju, na svoje iskustvo, bila na jednom zavidnom nivou.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. A vi ste ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, da li ćete da ga pitate koliko je bilo slučajeva krivičnog gonjenja u tom periodu, od 1. januara i 20. juna 1999. godine ili, čak, posle tog vremena? Ako je krivično gonjenje počelo u tom periodu, a nastavilo se posle 20. juna 1999. godine, da li dolazite do tog pitanja u izvođenju dokaza?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, to bi ... to je

SUDIJA ROBINSON: Da ili ne?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: ... nezaobilazno pitanje ...

SUDIJA ROBINSON: Da. Onda izvolite, nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste sad objasnili ... Dakle, pitao sam vas da li je štab Vrhovne komande insistirao na efikasnosti rada ratnih sudova. Rekli ste da "jeste", a prethodno ste objasnili da ste obišli sve sudove ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... i da ste se lično angažovali na maksimalnom povećanju efikasnosti. U tabulatoru 13 postoji potsetnik koji sam shvatio da ste vi napravili. Da li je to nakon tog vašeg obilaženja, utvrđivanja stanja i ostvarenog uvida, bilo nešto što je trebalo dodatno da pomogne, da predstavlja neko dodatno pomoćno sredstvo radu svih ovih organa koje ste vi obilazili?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, da. Ako je dozvoljeno da kažem, ja sam, inače, bio pristalica praktičnog stanja stvari, tako da sam našao za potrebno da sačinim ovaj podsetnik. Doduše, ja sam jednu verziju napravio dok sam bio predsednik Ratnog suda komande Prve armije, a onda sam video da se pokazala potreba i kod ovih sudova iz dva razloga. Prvo, da posluži kao jedno pomoćno sredstvo, kao potsetnik, pre svega, nadležnim starešinama, komandirima na najnižem nivou, dole, kako da postupe u slučaju izvršenja krivičnog dela i tu je postojalo, dakle, posebno poglavlje, dakle, u odnosu na vojnog starešinu prema delu, prema dokazima, prema počiniocu krivičnog dela, zatim organa vojne policije. Ovde naglašavam kad su u pitanju organi vojne policije, odnosno organi otkrivanja, jer je veliki broj ...

pervodioci: Molimo da malo usporite zbog prevoda.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: ...veliki broj mobilisanih organa policije koji, inače, u redovnom toku stvari, u mirnodopskom stanju, ne bave se tim poslovima, nego bave se samo oni koji su u operativnim jedinicama, a oni nisu mogli da pokriju sve jedinice u tom pogledu, pa je i taj deo bio potreban da se i tim organima vojne policije da na uvid taj kratak siže u odnosu na ... Kad se desi krivično delo, šta on treba da radi u tom momentu, koje radnje procesne da preduzme, da budu pravno valjane, jer nije dovoljno preduzeti neku radnju, nego mora biti u zakonskoj formi. Zatim je, takođe, poglavlje o ovlašćenim organima vojne bezbednosti isto tako dato i u odnosu na krivično delo i u odnosu na dokaze i u odnosu na ovlašćenje u pogledu lišavanja slobode i tako redom, data ovlašćenja u odnosu kad je reč o tužiocu, koje radnje tužilac preduzima. Da se ne shvati ovde da tužilac ne zna. Zna tužilac to, ali se ovde naznačava više radi ovih drugih organa da vide koji je to lanac i postupak u čitavoj toj proceduri, a zatim istražni sudija i sud, jer veliki broj ... A kasnije i predsednik veća, žalbeno veće, jer veliki broj tih sudija koji su mobilisani i rade u tom poslu, dakle, potrebno je da imaju pregled svih tih organa u vojsci, dakle, od najnižih do

najviših koji postupaju i obrnuto. Dakle, to je ta jedna transparentnost i upravo je to bila ona praktična ovog potsetnika koja se u praksi pokazala i svi su bili zahvalni da to imaju pri ruci. To je dostavljeno tako da odmah mogu da postupe, uz primenu onih svakako drugih zakonskih odredbi. Dakle, to je bilo to jedno pomoćno praktično sredstvo da bi se obezbedio lakši rad, što je sasvim normalno u tim prilikama. Jer znate, rat je, to su drugačije okolnosti, nije to ovako

SUDIJA ROBINSON: Hvala, generale.

SUDIJA KVON: Generale Gojoviću, zašto je ovaj materijal bio poverljiv? Zašto je bio vojna tajna?

SVEDOK GOJOVIĆ: Nije bio vojna tajna. Ovde je, znate ... To je više ... To je jedna uhodana praksa kod tih daktilografa, tih koji rade, operatera. Oni to stave, onako, za svaki slučaj, prema tome to uopšte nije bilo ... To je ovaj propratni akt, dakle, pomoćnika načelnika štaba Vrhovne komande, generala Matovića, koji je dostavljen svim jedinicama, tako da to, praktično, nije imalo ... Više je to ... To je u memorandumu pa je odštampano, a nema, ne predstavlja to vojnu tajnu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: ... Tako da je nespretno stavljena ta klauzula.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, generale, što se samog potstenika tiče, na njemu nema nikakve oznake vojne tajne.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Nema, nema, nema.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A on je dostavljen svim zaposlenima u vojnim sudovima i tužilaštvu?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: I komandama jedinica, da se dostavi svim organima koji učestvuju u postupku otkrivanja i pri-

javljuvanjima krivičnih dela.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, pročitajte poslednju rečenicu ovog propratnog pisma u kome piše da je “vojna tajna – poverljivo”. Šta piše u poslednjoj rečenici?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ovde stoji: “Sa sadržajem potsetnika upoznati sve pripadnike Vojske Jugoslavije”:

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, sve pripadnike Vojske Jugoslavije. Hvala, generale. Vi ste već govorili o ovim formacijski, mobilizacijskim, organizacionim i drugim teškoćama, a sad me interesuje da kažete nešto o tome kad ste vi obilazili sve te sudove, kad ste se upoznali, praktično, sa tim njihovim radom i tako dalje, na kom su sve planu postojali problemi i poteškoće u radu organa za vreme ratnog stanja i kakva je bila priroda tih problema i poteškoća?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa tih problema je bilo dosta. Naime, oni su uglavnom isticali probleme o opasnosti, bezbednosti rada sudova, jer su bili izloženi svi ti ... Jer su se oni nalazili u sastavu komande jedinice, dakle, u rejonu njihovih komandnih mesta ili malo dalje, tako da su bili izloženi dejstvu napada NATO snaga i zbog toga su morali često da menjaju lokaciju. Dakle, premesti se s jednog mesta na drugo i na tom drugom mestu mora organizovati celokupan rad. Dakle to je u jednom smislu, pogledu, bezbednom. U drugom pogledu, onom praktičnom, procesnom, isto se to odnosilo na relaciji komuniciranja sa jedinicama. Veze su bile u prekidu, telefonske veze. Postojale su ove druge veze, kurirske, tako da je bilo teško dostavljati sve akte od suda koja idu prema optuženima, osumnjičenima, gde se vodi postupak. Bezbednost kretanja je bila, takođe, ugrožena. Dakle, to su sve te poteškoće s kojima su se oni susretali i tražili, svakako, sugestiju i objašnjenje, pogotovo kad su u pitanju uviđaji. Vršeni su uviđaji, veliki broj uviđaja i tako dalje, oni su bili izloženi opasnostima oko toga. Dakle i taj procesni deo je vrlo sporo išao, vrlo teško, jer je bilo nemoguće naći jedinicu, jer isto tako kao što su se oni pomerali, pomerale su se

i jedinice na terenu da bi izbegle udare NATO snaga, tako da su neke jedinice i u toku dana po tri puta menjale svoje pozicije. Dakle, on sazna za jednu poziciju, dođe tamo, nema ih, traži drugu poziciju i, dakle, to su te poteškoće, a nije mogla biti uspostavljena komunikacija, jer se nije komuniciralo da bi se otkrilo gde će biti nova lokacija jedinice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. U svakom slučaju ta pomeranja za vreme bombardovanja su se odražavala na rad u praktičnom fizičkom smislu ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... otežavala vršenje uviđaja, otežavala privođenja, ali vi ste procenili, kao ste maločas rekli, da je stepen efikasnosti bio veoma visok.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa visok je bio. To će se videti kad budemo govorili o broju pokrenutih postupaka, procesuiran pre ... Pa će se videti tu. To je relativno kratko vreme, jer oni su praktično dva i po meseca radili u ratnim uslovima i taj je presek napravljen.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sad mi recite, da li su pored ratnih pravosudnih organa i pred drugim pravosudnim organima, onim redovnim ili da ih nazovem uslovno, civilnim, vođeni postupci povodom kršenja humanitarnog prava i ako jesu, u kojim situacijama?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa jesu vođeni. Normalno da su vođeni, jer u svim situacijama gde nije bila nadležnost vojnih sudova ... Prema tome još jednom napominjem, dakle, vojni sudovi za vreme rata i vojni tužioci samo su krivično gonili samo pripadnike Vojske Jugoslavije za počinjena krivična dela ili kršenje međunarodnog humanitarnog prava. Sva druga lica kojih je bilo, verovatno i gde je počinjeno neko delo, to je bilo u nadležnosti redovnih sudova i oni su vodili postupke u tim predmetima. Dakle, pripadnici milicije, MUP-a nisu bili u nadležnosti vojnih sudova, nego u nadležnosti civilnih sudova, kada su oni u pitanju, bez obzira da li su učestvo-

vali u borbenim dejstvima ili ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je ...

SUDIJA BONOMI: Izvinite. Da li biste mogli nešto da mi pojasnite, generale, jer, očigledno, nisam dobro shvatio vaše ranije svedočenje. Vi ste rekli da nije bilo vojnih sudova od Drugog svetskog rata do 1999. godine, a iz tog odgovora sam pretpostavio da je vojni zakon u celom tom području preuzet od marta 1999. godine. To, očigledno, nije bio slučaj, kao što je to sad pokazao vaš odgovor. Jer ono što sam ja pogrešno shvatio jeste da nije postojao koncept vonijh sudova sve od Drugog svetskog rata pa do 1999. godine. Mora da sam ja nešto pogrešno razumeo?

SVEDOK GOJOVIĆ: Da, pogrešno ste razumeli. Dakle, vojni sudovi postoje u kontinuitetu 160 godina na području Srbije i Crne Gore. 160 godina. Tek su sada nedavno ukinuti, pre mesec dana. Dakle, reč je o mirnodopskim sudovima, vojnim i oni su postojali. A ratni sudovi i ja sam dao objašnjenje na pitanje predsednika Miloševića, kad su postojali ratni sudovi. Dakle, poslednji put su završili sa radom 1947. godine. Dakle, ratni sudovi imaju drugačiji ... Dobro, to je jedan termin, ratni sudovi, sudovi za vreme rata ... Dakle, to je potpuno ... Samo nova organizacija, tako da mirnodopski postoje normalno. A nadležnost je ista, oprostite, nadležnost je ista, samo što je ovde povećan broj i rade za vreme uslova ratnog stanja. Ne znam da li sam bio sada ...

SUDIJA BONOMI: Ja shvatam to. Da li, onda, iz toga sledi da između 1990. i 1995. godine nije učinjeno ništa da bi se ponovo uspostavili vojni sudovi zbog ratnog stanja ili da se proširi broj sudija i tužilaca koji bi bili na raspolaganju tim vojnim sudovima, zbog ratnog stanja?

SVEDOK GOJOVIĆ: U tom periodu nije bilo proglašeno ratno stanje i nisu se mogli formirati novi sudovi kao za vreme rata. A postojali

su mirnodopski sudovi koji su sa svojim sastavom mogli uspešno da rešavaju sva ta pitanja, do kojih je moglo doći. Jer uslov je da bude proglašeno ratno stanje, a to ratno stanje je, dakle, proglašeno tek 24. marta 1999. godine. Pre toga nije bilo proglašavano ratno stanje na području SFRJ, ni na jednom delu.

SUDIJA BONOMI: Hvala vam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo da dodamo još jedno pojašnjenje. Prema Zakonu o vojnim sudovima, mi smo prešli te tabulatore, oni, ti redovni vojni sudovi postaju ratni sudovi činom proglašenja ratnog stanja i prestaju da budu ratni sudovi činom ukidanja ratnog stanja. Je l' tako, generale?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I vojni sudovi su pretvoreni u ratne sudove za vreme trajanja ratnog stanja i tako funkcionisali.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ovde samo je ... U mirnodopskom stanju, dakle, na području Srbije i Crne Gore postoje samo tri vojna suda: u Beogradu, u Nišu i Podgorici i tri tužilaštva i oni pokrivaju kompletne te potrebe krivičnog gonjenja u mirnodopskom stanju. Za vreme rata, videli smo, formirano je 24, odnosno 20 prvostepenih sudova, a u miru ih ima samo tri i jedan Vrhovni. A u ratu 20 prvostepenih i četiri drugostepena. Dakle, taj obim se povećava upravo da bi se obezbedilo procesuiranje eventualno počinjenih krivičnih dela, efikasno i blagovremeno u svakoj jedinici. Mislim da sam sad to razgraničio, da bude jasno.

SUDIJA ROBINSON: Nastavite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Objasnili ste, mada vi, naravno, o tome ne svedočite, da su se postupci vodili pred redovnim sudovima, pa vas neću pitati za redovne sudove. To će doći na red kod drugih svedoka. A recite mi samo o toj vezi, da li je bilo uzajamnog ustupanja predmeta? Uzajamnog ustupanja predmeta između civil-

nih i vojnih sudova i ako jeste, u kojim slučajevima?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa svakako ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U kojim situacijama?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Svakako, bilo je međusobnog ustupanja iz prostog razloga, zbog nenadležnosti. Ukoliko je izašao ... Počinjemo od mesta izvršenja krivičnog dela. Ako je to bilo u fazi uviđaja, onda svakako istražni sudija vojni, ako izađe na lice mesta pa obavi uviđaj, taj zapisnik ili pisanu belešku dostavi tužiocu vojnom, a on vidi da to nije u njegovoj nadležnosti i dostavlja nadležnom okružnom tužiocu i obrnuto, ukoliko su organi unutrašnjih poslova ili istražni organi civilnih sudova izvršili neki uviđaj i ocenili su da bi eventualni počonilac bio iz redova pripadnika Vojske Jugoslavije, oni su to dostavljali nadležnom vojnom tužiocu. Daklem to je u toj fazi. U kasnijoj fazi kad se pokrene postupak i istraga vodi ili dođe do optuženja, daklem vojni sudovi sum pošto je nakon prestanka ratnog stanja, najveći deo predmeta su ustupili redovnim sudovima, jer je prestalo svojstvo vojnih lica tim počinioćima dela i u tom slučaju ne mogu nastaviti krivično gonjenje. Tako je regulisano Zakonom o vojnim sudovima. Tako da je bilo tog međusobnog, dakle, zaključak, međusobnog ustupanja zbog nenadležnosti stvarne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A recite, generale, samo kratko, za koja dela koja ne predstavljaju, dakle, naglašavam, koja ne predstavljaju kršenje humanitarnog prava, su bili nadležni ratni pravosudni organi?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa ratni pravosudni organi nadležni su za sva krivična dela koja počine vojna lica. Bilo koje krivično delo, dakle, oni su nadležni za to. Dakle uslov je tu ... To je taj princip personaliteta za sva vojna lica. Dakle, to su vojnici, oficiri, podoficiri i vojnici na vojnoj vežbi i vojni obveznici.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U kojoj meri je posvećivana pažnja tim delima?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa u istoj meri. Postupak je isto vođen i u tim delima, mada su prioritet imala ova druga dela. Ali ova su ostala, ta dela koja ne predstavljaju povredu međunarodnog humanitarnog prava, ona su obično jednostavnija, lakše je njih dokazivati, pa je tu postupak, po prirodi stvari, išao daleko lakše. Dok ovaj drugi deo gde je složenije, išlo je dosta teže. Potrebno je pribaviti argumente i valjane dokaze.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sada recite, kada su u pitanju krivična dela koja predstavljaju kršenje humanitarnog prava, dakle, kada su ta krivična dela u pitanju, da li su se tužilaštva pri pravnom kvalifikovanju određenih dela, po pravilu opredeljivala za teže ili za lakše kvalifikovanje, to jest, za ono za koje je zaprećena veća ili manja kazna?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa to je, inače, princip rada kod svih tužilaštava, ja mislim u svim pravnim sistemima, da tužilac uvek nastoji da ide na najtežu kvalifikaciju. Prema tome, to je praksa i kod naših tužilaca, a pogotovu u ovom periodu ratnog stanja. Gde god su bile smrtne posledice a predstavlja po oceni tužioca krivično delo, on je taj postupak, daklem to delo okvalifikovao po republičkom zakonu kao ubistvo, posebno gde su više lica ... Jer je u republičkom zakonu Srbije, a time i Crne Gore, zaprećena strožija kazna gde su u pitanju smrtne posledice za ubistva, nego prema saveznom zakonu za krivično delo ratnog zločina. Tamo je predviđena najmanje 10 godina kod višestrukog ubistva, najmanje 10 godina ili smrtna kazna, a po ovom zakonu gde se predviđa ratni zločin protiv civilnog stanovništva ili bilo koji ratni zločin, najmanje pet godina ili 20 godina, pošto po saveznom propisu je za ta krivična dela koja predviđa savezni zakon, ukinuta smrtna kazna, a republičko zakonodavstvo je to zadržalo sve do nedavno. Negde početkom prošle godine je ukinuta smrtna kazna, inače, egzistirala je i smrtna kazna. Pa se tužilac opredeljivao, ne samo za taj maksimum zakonski, nego i minimum je bio predviđen, daleko viši. Minimum je 10 godina, a ovamo je minimum pet godina i tužilac je išao po pravilu ... Držao se tog principa i tako je pravno kvalifiko-

vao sva krivična dela ubistva gde je ishod smrtna posledica ili neka druga krivična dela kod teškog slučaja razbojničke krađe, gde je isto posledica smrt nekog lica.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Gojoviću, na koji ste način vi kao načelnik Pravne uprave štaba Vrhovne odbrane bili obaveštavani ... Imam u vidu da ste rekli da ste obišli sve sudove, ali na koji način ste bili obaveštavani oficijelno o radu vojnih pravosudnih organa za vreme ratnog stanja?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja sam obaveštavan, pre svega, od strane predsednika Vrhovnog vojnog suda i Vrhovnog vojnog tužioca jer su oni pribavljali podatke od nižih sudova. Dakle, to je jedan izvor podataka. Oni su svakodnevno dostavljali ... Koristilo se uglavnom izveštavanje putem telefona o broju prijavljenih pokrenutih postupaka, optuženih, presuđenih, a pored toga išao je redovnim tokom stvari, poštom, izveštaj pisani i izveštaj od strane pomoćnika komandanata armija za pravne poslove gde su oni za svoje sudove objedinjavali taj rad i dostavljali štabu Vrhovne komande redovnom poštom. Taj deo dolazio je u Pravnu upravu i na bazi tih podataka su se sačinjavali, sabirali, pravio se rezime tih podataka i o tome obaveštavan štab Vrhovne komande, u tom segmentu broja pokrenutih postupaka, sprovedenih istraga, optuženih, osuđenih lica i po kategorijama lica, u kojoj se kategoriji lica i za koja krivična dela, ali po grupama krivičnih dela, ne pojedinačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Pretpostavljam da ste te infomacije dobijali redovno.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je ovo što imamo u tabulatoru 14, tu imamo nekoliko pregleda ... Da li je to primer ovog načina redovnog obaveštavanja? Evo, ovde imamo, nadam se da ste našli tabulator 14?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, ovo su pregledi koji su sačin-

javani, jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U tabulatoru 14 imamo nekoliko pregleda.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U prvom listu ... Evo ja bih vas zamolio da vi pročitate šta je to i kako ... Ovde dole ima fotokopija verna originalu, "Tvrđi i overava pukovnik", pečat i tako dalje. Dakle "Pregled osuđenih po kategorijama lica, vrsta dela i visina kazni na dan 15. maja", a sledeća je "Pregled optuženih". Znači prvo ide "pregled osuđenih", pa ide "pregled optuženih", apsolutno ide "pregled stanja izvršenih uviđaja", pa onda ... Molio bih vas, imate ovde četiri, znači, razna izveštaja da komentarišete svaki od ovih izveštaja.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Evo ja bih samo napravio jednu malu digresiju. Prvo bih išao od "pregleda optuženih", jer to je redovan tok stvari, mada je ovde, vidim, postavljeno malo drugačije, ali ne menja stvar. Dakle, prvo ide optuženje pa onda ide presuđenje. Dakle, imamo ovaj predmet optuženih po kategorijama lica i vrstama krivičnih dela na dan 15. maja. Dakle, pravi se presek do tog dana. I onda imamo dakle kategoriju u prvoj rubrici sa leve strane. Dakle: oficiri, podoficiri, vonici, vojni obveznici, dakle to su ovi rezervisti, civilna lica u vojsci, civilna lica van vojske i ostala lica. Dakle, sve iz nadležnosti vojnog suda. Pa imamo u prvoj rubrici, dakle, prate se ova krivična dela protiv Vojske Jugoslavije, neodazivanje pozivu, izbegavanje vojne službe, član 214, pa se tu pojavljuju, normalno, samo ti vojni obveznici, jer su to potencijalni počinioci tih krivičnih dela. Do tada je optuženo 2.882. Dalje imamo sledeću rubriku, to je samovoljno udaljenje i bekstvo iz vojske, član 217 koja je isto tako značajna za održavanje borbene gotovosti, pa tu imamo ... već imamo oficira devet, podoficira četiri i vojnika 469, ukupno 662. Sledeća rubrika je neizvršenje, odbijanje izvršenja naređenja, neizvršenje i odbijanje izvršenja naređenja, dakle član 201. Tu imamo oficira dva, podofi-

cira jedan, vojnika 21 i ...

prevodioci: Molimo da govorite sporije kako bi vaše reči mogle da budu prevedene.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Oficira dva, podoficira jedan, vojnika 21, dakle, ukupno 24. Sad slede krivična dela protiv imovine. Dakle, tu imamo vojnika ... Dakle, tu su sva krivična dela protiv imovine. Ima njih više. Oni su svrstani tu u grupu. Dakle, vojnika 118, vojnih obveznika 81. I imamo krivična dela protiv života i tela. Dakle, tu ulaze sva ona krivična dela, bilo da se radi o smrtnoj posledici ili teškoj telesnoj povredi ili lakšoj telesnoj povredi. Dakle, optužen je jedan oficir, vojnika 20, vojnih obveznika, dakle vojnika u rezervi 34, dakle, ukupno 55. I ovde posle, ova sledeća rubrika: ostala krivična dela protiv Vojske Jugoslavije. Njih ima isto takođe, da ih sad ne nabrajamo, dakle ukupno je tu 75 i na kraju je taj ukupni pregled, dakle optuženih lica na dan je 3.897, dakle, podignute optužnice. I sada imamo ovaj drugi ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo da vas pitam, generale ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ubistva su u ovoj: krivična dela protiv života i tela?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Protiv života i tela, da. Da, tu su. Tu su svrstana. Sledeći pregled, to je pregled osuđenih lica po kategorijama, isto po vrstama krivičnih dela i visina kazni koje su izrečene za ono gde je presuđeno. I, dakle, prati se isti ovaj redosled, samo ... I ovde se vidi da je tih presuđenja znatno ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ne morate da idete po svemu ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: ... znatno manji, znatno manji, jer se nije moglo stići ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ukupno je presuđeno, dakle ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pogledajte ... Dobro, dobro. Kažite što ste hteli.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ukupno ovde presuđena krivična dela protiv života i tela tada: osam. Krivična dela protiv imovine dakle preko 60 i tako dalje. I tu su date i vrste i vrste kazne. Naime, koje su kazne izrečene ...

SUDIJA ROBINSON: Generale, da li prevodioci imaju pravi spisak pred sobom?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Trebalo bi da imaju. Ja sam maločas video na grafoskopu.

SUDIJA ROBINSON: Stranica 60 i ... Da li je imamo na grafoskopu? Strana 66?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Stranica 66? To ... Ovo je pregled na stranici 66. To je "Pregled stanja izvršenih uviđaja, završenih istraga i presuda u vojnim sudovima", na dan 15. maja 1999. godine, na dan 15. maja 1999. godine. Pa se onda daje Vojni sudovi u zoni odgovornosti Prve armije, pa onda Druge armije, Treće armije, Ratnog vazduhoplovstva i protiv-vazdušne odbrane i Ratne mornarice. Znači, po strategijskim gupacijama.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ako dozvolite da ja, oprostite, da dam objašnjenje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Izvolite, generale.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ovaj prvi predlog o kome sam ja govorio, to je sumarni za sve sudove, a ovaj što vi sada ... Koji postoji na grafoskopu, ovde je dat pregled, dakle, taj isti. ali po svim sudovima da se vidi tačno koliko je koji sud imao predmeta u radu i kakav je ishod. A ovaj pregled. što sam malopre govorio, to je

sumarni pregled za sve sudove. A ovde ovaj što je sad na grafoskopu, isti su podaci što se tiče brojčanog, samo su razvrstani za svaki sud ponaosob.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, samo što se na ovome što je na stranici 66 radi samo o statistikama obavljenih uviđaja, vršene istrage, presuđeni predmeti, osuđujuće presude, oslobađajuće i odbijajuće.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Odbijajuće, jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I to su ... Ne vidi se o čemmu je reč ..

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da, a zato je ovaj prethodni ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... a u ovim prethodnim koje ste komentarisali ...

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Tu se vidi o čemu se radi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sada mi recite, generale, s obzirom na ovaj datum, to je, znači, 15. maj. Sudovi rade ovako kako ste ih vi opisali, već od 24.-25. marta. To je nešto više od mesec i po dana.

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je prema nekim standardima kojima se vi rukovodite i uopšte rada sudova ovo broj osuđenih lica, znači i optuženih i osuđenih u roku od mesec i po dana, nešto što ukazuje na efikasnost, dobru efikasnost, osrednju efikasnost, slabu efikasnost? Kako biste vi to kao profesionalni sudija i tužilac više godina mogli da ocenite?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Ako pogledamo ovaj sumarni deo, ja bih samo ako dozvolite, samo da se vidi obim rada. Dakle, obavljeno je uviđaja 205, završeno istraga 1395, izrečene presude 997, od toga osuđujućih 832, oslobađajućih 102, odbijajućih 63. Vojni tužiocu su primili krivičnih prijava 7.807, stavili zahtev za sprovođen-

je istrage 2.911, optužili 3.897 lica. Dakle, za tako kratak period, bez obzira na broj ovih sudova, to je po svim merilima vrlo efikasan i na visokom nivou efikasnosti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sada ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, želio sam da pitam generala sledeću stvar. Generale, kako je započeta istraga? Ko je to inicirao?

SVEDOK GOJOVIĆ: Istragu su inicirale prvo starešine jedinica, dakle, oni su dužni da iniciraju istragu. To je na nivou komandira čete da podnosi krivičnu prijavu ukoliko sazna za krivično delo i učinioca. Dakle, to je prvi nivo, ako on propusti ili nema podataka, jer on je na drugom mestu, organi otkrivanja, dakle, to su organi vojne policije i organi vojne bezbednosti koje postoje u određenim jedinicama. A to je na nivou brigade i samostalnog bataljona. Dakle, te jedinice po redovnom toku stvari su u ... Osnovna namena im je otkrivanje učinilaca krivičnih dela, dakle otkrivanje krivičnih dela i učinioca i pribavljanje dokaza. Oni iniciraju i dostavljaju postupak, dostavljaju krivičnu prijavu tužiocu, a uviđaj vrše isto ti organi otkrivanja i istražni sudija vojnog suda. I odatle počinje. Ako istražni sudija obavli uviđaj tamo gde je evidentno krivično delo, on dostavlja tužiocu i tužilac na bazi toga pokreće postupak.

SUDIJA ROBINSON: To znači da civili nisu mogli da iniciraju pokretanje istrage?

SVEDOK GOJOVIĆ: Jesu, jesu. Ako su organi unutrašnjih poslova, ako obave uviđaj, otkriju krivično delo i vide da je to iz nadležnosti vojnog suda, oni to dostavljaju vojnom tužiocu. I tužilac pokreće postupak po službenoj dužnosti.

SUDIJA ROBINSON: Ono što ja pokušavam da ustanovim jeste da li je neki civil mogao da uputi pritužbu direktno vojnim vlastima ili je taj civil morao svoju pritužbu prvo da uputi civilnim organima?

SVEDOK GOJOVIĆ: Ne. Mogao je uputiti bilo kome. Mogao je i građanin da obavesti nadležne organe, tužioca ili vojnog policajca da je počinjeno krivično delo. U tom postupku on isto postupa, čim sazna da postoji krivično delo, bilo kakvo, da li pisano ili da mu je došao neko usmeno da prijavi. Pa jedan dobar deo je prijavljen od građana, krivičnih dela na koje je tužilac morao da interveniše. Prema tome, može i svaki građanin da podnese prijavu, bilo pisanu, bilo usmenu.

SUDIJA ROBINSON: Hvala. Izvolite, gospodine Miloševiću.

SUDIJA KVON: Samo jedno pitanje, čisto iz radoznalosti. Gospodine Najs, vi imate ovaj dokument na BHS-u?

TUŽILAC NAJS: Da.

SUDIJA KVON: Ovde pri dnu strane vidim neku adresu. Čini mi se da ta adresa indicira lokaciju dokumenta. Da li to znači da je taj dokument dobijen iz elektronske kolekcije dokumenata Tužilaštva?

TUŽILAC NAJS: Ne znam sada. Reći ću vam kasnije. Ali kada sam već ustao, ako pogledate englesku verziju tabele 2 i 3, verovatno ću morati u jednom trenutku da kažem da je peti red u tablici broj 3 sasvim pograšan. To je ponovljeni peti red tabele broj 2. Znači, morate da zanemarite ove brojke koje se nalaze u petom redu, inače zbir neće biti tačan. Ako pogledate BHS verziju tabele broj 3, onda umesto brojeva 0, 22, 75, 35, 29 i 11, treba da stoje brojevi 12, 175, 50, 47, 2 i 1. Jasno je što se dogodilo: izgleda da je prevodilac pogledao pogrešan red, odnosno dobar red u pogrešnoj tabeli i na taj način su ti brojevi iz tabele broj 2 prešle u tabelu broj 3. A ja ću sada da se raspitam o izvoru dokumenta.

SUDIJA ROBINSON: Hvala.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Kvon (Kwon), pretpostavljam

da ste ukazali na ovu adresu na dnu strane 66, kod priloga broj tri. Ovde piše "Dokumenta Pravne uprave Generalštaba Vojske Jugoslavije". To je na samom dnu strane, ako ste govorili o strani 66. Na dnu strane kažete da se nalazi adresa i dole na 67 isto piše "Dokumenta Pravne uprave GŠVJ, Generalštaba Vojske Jugoslavije".

SUDIJA KVON: Da. To je verovatno adresa na hard disku kompjutera, a kasnije ćemo saznati da li je to kompjuter ovog Suda.

TUŽILAC NAJS: Gospođa Diklić mi kaže da, iako se čini da to dolazi sa nekog hard diska, ona misli da to nema veze sa elektronskom kolekcijom ovog Suda. To je dokument Odbrane.

SUDIJA KVON: Hvala.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, to su dokumenta Pravne uprave Generalštaba Vojske Jugoslavije i ovo je pregled na dan 15. maja 1999. godine. Pitao sam vas u vezi sa efikasnošću rada. Vi ste ocenili da je efikasnost veoma visoka. Ja imam, naravno, u vidu kratko vreme, znači, od kraja marta do sredine maja, tek nešto više od mesec i po dana ... Ovu tabelu 1 i 2 u tabulatoru 14 vas molim da komentarišete, generale. Na primer, na tabeli 2 se vidi da kod ovih krivičnih dela protiv života i tela, gde se podrazumevaju ... Znači tu su obuhvaćena ubistva. Imate ukupno 55 optuženih i osam osuđenih. Da li je to u tom roku indikator visoke efikasnosti, prosečne ili slabe efikasnosti?

SVEDOK GOJOVIĆ – ODGOVOR: Pa ovde, kad je reč o optuženima, to je visoka efikasnost, zaista, jer tužilac je u poziciji ... Dakle tu je već sprovedena istraga, prikupljeni određeni podaci i podigao optužnicu. Već ovamo kad je u pitanju presuđenje, tu ide znatno sporije, to je osam predmeta završeno. Verovatno ja cenim da nije bilo procesnih pretpostavki da se zakaže i na vreme osudi, preduzme suđenje. Ja imam, recimo, podatak neposredno da su jedan dan sudije zakazale 30 suđenja, konkretno u Prištini (Pristine), Prištinskom korpusu, naime i da je tog dana, recimo, moglo da se

obezbedi samo tri suđenja. Privedena su samo trojica optuženih. Dakle, iz tog podatka se može uporediti zašto sud nije mogao da prati ovaj tempo optuženja, pa i ovaj ...

SUDIJA ROBINSON: Generale, ovo će biti poslednje pitanje za danas. Za kakvu vrstu lišavanja života bi se nekom vojniku sudilo i izrekla mu se zatvorska kazna?

SVEDOK GOJOVIĆ: Za bilo koje lišenje života koje je protivpravno, svakako. Bilo da je iz nehata, bilo da je iz umišljaja, bilo da je u pitanju jedno lice ili više lica, ako mu se to može staviti u odgovornost.

SUDIJA ROBINSON: Dobro. O tome ćemo još da govorimo, ali sada više nemamo vremena. Završavamo sa radom za danas. Generale molim vas da se vratite sutra u 9.00. Onda ćemo da nastavimo sa vašim svedočenjem. Rasprava je završena.

Fond za humanitarno pravo